

**UCHWAŁA NR VIII/60/2019
RADY GMINY BARANÓW**

z dnia 21 maja 2019 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2019 - 2022

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Rada Gminy Baranów uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny program opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2019 -2022 (GPOnZ) w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Baranów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

M. Kremer
Marian Kremer

Załącznik do uchwały Nr VIII/60/2019

Rady Gminy Baranów

z dnia 21 maja 2019 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARANÓW NA LATA 2019 - 2022

OPRACOWANIE:

Jakub Danielski

gez.wroclaw@gmail.com

KWIECIEŃ 2019

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	13
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	16
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	23
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	23
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	34
5.2.1. Charakterystyka gminy	34
5.2.2. Zarys historii obszaru gminy.....	36
5.3. Krajobraz kulturowy - zabytki o największym znaczeniu dla gminy Baranów	38
5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	45
5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	46
5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	46
5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	47
5.6. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków	53
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	63
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami ..	66
8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	70
9. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	72
9.1. Dotacje	73
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	78
9.3. Środki europejskie.....	79
10. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków	82
11. Bibliografia.....	85
12. Spis tabel, rysunków i zdjęć.....	86

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2019 - 2022 (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Baranów. Celem tego opracowania jest określenie głównych zadań i kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

GPOnZ sporządzany jest przez Wójta, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Gminy. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Wójt przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z wykonania programu.

GPOnZ stanowi kontynuację opracowanego Gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Baranów na lata 2015 - 2018. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

GPOnZ nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniające wiedzę o zabytkach.

GPOnZ ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania ukierunkowane są na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, między innymi poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat Programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami

ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:
 - **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.
 - **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.
 - **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:
 - **Art. 3:** który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.
- W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.
- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.
 - **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.
 - **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:
 - „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
 - 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,

- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego

do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywieżenia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

2) uznanie za pomnik historii.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

3) utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala

się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

- **Art. 16 ust. 1:** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego, dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowania lub magazynowania odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych

wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506) gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym:

- **Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw** (Dz. U. 2017 r. poz. 1595).
- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1202 ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 799 ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 121 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1983). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 688). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609).

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. nr 124, poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczania i noszenia.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. nr 30, poz. 259).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. nr 89, poz. 510).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 720 ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 574 ze zm.) mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2019 r. 553).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Obecnie przygotowany jest projekt Krajowego programu na lata 2019 - 2022. Obowiązujące dotychczasowe programy zakończyło się w dniu 31 grudnia 2017 r.

Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2019 - 2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który w okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszony ponad pokoleniami,

określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1). Obszar e-państwo - kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny - kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.

- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczne tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii, jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• **Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030**

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2017 - 2020, Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku;
- **powiatowym:** Strategia Rozwoju Powiatu Kępińskiego na lata 2014 - 2020.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy Baranów.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2017 - 2020**

Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017 - 2020 został przyjęty uchwałą nr XXXVIII/901/17 przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 27 listopada 2017 r. Jest to trzecia edycja Programu opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego.

Podstawowym zadaniem programu jest stymulowanie wszelkich działań na rzecz opieki nad zabytkami. W dokumencie, omówione zostały zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne województwa wielkopolskiego oraz przedstawiony został w formie tabelarycznej zasób zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, a także znajdujących się w ewidencji zabytków z terenu poszczególnych powiatów województwa.

W Programie wyznaczono siedem celów wraz z zadaniami, które będą realizowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego w miarę posiadanych środków. W celu 1, Poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania, wymieniono zadanie 1, m.in.: Realizacja prac remontowych, renowacyjnych, konserwatorskich obiektów zabytkowych - zapewnienie w budżecie Samorządu Województwa środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych zabytków nieruchomych i ruchomych, będących własnością różnych podmiotów, a znajdujących się na terenie województwa wielkopolskiego. Następnie w celu 3, Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych, wymieniono zadanie 1, Promocja dziedzictwa lokalnego, a w nim m.in., wspieranie publikacji regionalnych oraz wydawnictw popularyzujących dziedzictwo kulturowe jako elementu przyczyniającego się do wzmocnienia poczucia wspólnoty regionalnej i tożsamości kulturowej i promocja lokalnych produktów w mediach. W zadaniu 2, Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych, wyróżniono propagowanie rozwoju turystyki w obiektach zabytkowych (np. konkurs na najlepszy obiekt turystyczny na obszarach wiejskich w Wielkopolsce). W celu 4, Włączanie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych, wymieniono zadanie 1, Upowszechnienie wiedzy o regionie, a w szczególności, wspieranie projektów edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu oraz wspieranie konkursów skierowanych do młodzieży, dających możliwość poznania i docenienia regionalnego przekazu dziedzictwa kulturowego i rozwój placówek muzealnych, skansenów, a także wspieranie publikacji dotyczących dziedzictwa regionalnego. Następnie sformułowano cele: 5, Prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne; 6, Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami i 7, Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

• **Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020**

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020, przyjęta została uchwałą nr XXIX/559/12 przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 17 grudnia 2012 r. Jest to aktualizacja Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku, przyjętej uchwałą nr XLII/692A/05 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2005 r. Strategia określa kierunki, cele i uwarunkowania rozwoju województwa. Wytyczne te stanowią podstawę konstrukcji planu zagospodarowania przestrzennego, dzięki czemu stają się one czynnikiem determinującym, również poprzez zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.

Wizja Wielkopolski: Wielkopolska 2020 roku - w wyniku stopniowego osiągania celów strategii ma być regionem inteligentnym, innowacyjnym i spójnym.

Misją określoną w strategii jest:

- Skupienie wszystkich podmiotów działających na rzecz wzrostu konkurencyjności regionu, poprawy warunków życia mieszkańców oraz odsunięcia perspektywy zapaści demograficznej.
- Uzyskanie efektu synergii przez stworzenie spójnej koncepcji wykorzystania środków publicznych.
- Wykorzystanie własnych instrumentów dla uzyskania efektu dźwigni.

Cel generalny strategii: Efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych na rzecz wzrostu konkurencyjności województwa, służące poprawie jakości życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju. Dla celu generalnego ustalono osiem celów strategicznych, wraz z celami operacyjnymi. W ramach obszaru ochrony środowiska i ochrony dziedzictwa kulturowego, wyznaczone następujące cele:

Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami.

Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska.

Cel operacyjny 2.1. Wsparcie ochrony przyrody.

Cel operacyjny 2.2. Ochrona krajobrazu.

Cel operacyjny 2.3. Ochrona zasobów leśnych i ich racjonalne wykorzystanie.

Cel strategiczny 8. Zwiększanie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa.

Cel operacyjny 8.10. Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego.

Jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu. Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury, poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne wzorce i wartości kulturowe.

Cel ten realizowany powinien być przez następujące kierunki działań:

- Promocja kultury regionalnej.
- Poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej.

- Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu.
- Rozwój cyfrowego systemu zarządzania dobrami kultury.
- Wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie.
- Wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu, odpowiedzialnego za stałe elementy kultury.
- Stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury.
- Zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

• **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego**

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego został przyjęty uchwałą nr XLII/628/2001 przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 26 listopada 2001 r., następnie zmieniony uchwałą nr XLVI/690/10, przyjętą przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 26 kwietnia 2010 r. Plan określa zasady kształtowania przestrzeni oraz kierunki zagospodarowania dla terenów wchodzących w skład administracyjnych granic wielkopolski.

Podstawowym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest doprowadzenie do zrównoważonego rozwoju całego terytorium województwa, między innymi poprzez rozważne zarządzanie obszarem województwa oraz ochronę środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, stanowiące jedno z trzech założeń planu. W dokumencie podkreślono wartość wpływu bogactwa kulturowego Wielkopolski oraz elementów dziedzictwa kulturowego składających się na tożsamość kulturową Wielkopolan. Plan formułuje liczne ogólne zasady odnoszące się do kształtowania przestrzeni, również z uwzględnieniem reguł dotyczących poszanowania dóbr kultury. Z treści planu wynika, iż jednym z najważniejszych elementów dziedzictwa kulturowego Wielkopolski są zachowane historyczne struktury przestrzenne miast i wsi, które znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie w zagospodarowaniu przestrzennym całego regionu.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W planie przyjęto, iż podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa powinno być optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych uwarunkowań wewnętrznych oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych, dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, przyjęto między innymi:

- tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać następujących wskazań:

- w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe;
- ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględного zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie;
- w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie;
- strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin;

Z zapisanych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego zadań za najistotniejsze działania podejmowane, w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego uznano:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i w budżetach samorządowych;
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych;
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej;
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych;
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej;
- promocję szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego;
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

• **Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku**

Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku została przyjęta uchwałą dnia 25 kwietnia 2016 r. nr XVIII/481/16 przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego. Jest to aktualizacja Strategii przyjętej dnia 27 czerwca 2007 r., która obejmowała okres do 2013 r.

Jest to ważny dokument z punktu widzenia programowania rozwoju turystyki w regionie. Prace nad Strategią obejmowały dwa uzupełniające się etapy. W pierwszym sformułowano diagnozę stanu turystyki w województwie wielkopolskim, w drugim zaś, na bazie analiz i wniosków diagnostycznych, określono wizję i misję dalszego rozwoju tego sektora oraz wskazano cztery obszary priorytetowe, które będą decydować o sukcesie dalszego rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim: Produkty turystyczne, Kapitał ludzki, Nowe technologie, Infrastruktura. Przyjęte obszary priorytetowe pozwoliły na określenie dla każdego z nich konkretnych celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków interwencji (kierunków działań). Dla każdego celu strategicznego wskazano

miary jego osiągnięcia oraz określono potencjalne źródła finansowania działań zmierzających do jego realizacji.

Wizja rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim: Województwo wielkopolskie stanowi synonim solidnej oferty turystycznej, opartej na zróżnicowanym potencjale turystycznym regionu i produktach wysokiej jakości. Nowoczesna i innowacyjna gospodarka turystyczna jest jednym z kluczowych czynników rozwoju województwa, wzmacnia jego konkurencyjność w kraju i Europie.

Uwzględniając wnioski z analizy diagnostycznej przyjąć należy, iż o sukcesie dalszego rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim zdecydują działania podejmowane w 4 obszarach priorytetowych: produkty turystyczne, kapitał ludzki, nowe technologie, infrastruktura.

Poniżej przedstawiono cele strategiczne oraz cele operacyjne, które wpłyną na ochronę i opiekę nad zabytkami:

I. Produkty turystyczne

CEL STRATEGICZNY I.1 Rozwój turystyki biznesowej.

CEL STRATEGICZNY I.2 Rozwój produktów turystyki kulturowej.

Cel operacyjny I.2.1 Rozwój szlaków turystyki kulturowej, w szczególności Szlaku Piastowskiego.

Cel operacyjny I.2.2 Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Cel operacyjny I.2.3 Propagowanie rozwoju turystyki kulturowej.

Cel operacyjny I.2.4 Poprawa dostępu do informacji o obiektach i wydarzeniach kulturalnych.

Cel operacyjny I.2.5 Rozwój i promocja kulinarnego dziedzictwa regionu.

CEL STRATEGICZNY I.3 Rozwój produktów turystyki przyrodniczej.

CEL STRATEGICZNY I.4 Rozwój turystyki aktywnej.

II. Kapitał ludzki

CEL STRATEGICZNY II.1 Tworzenie nowych miejsc pracy w gospodarce turystycznej.

CEL STRATEGICZNY II.2 Podnoszenie kompetencji kadr gospodarki turystycznej.

CEL STRATEGICZNY II.3 Tworzenie warunków sprzyjających współpracy w gospodarce turystycznej.

III. Nowe technologie

CEL STRATEGICZNY III Wykorzystanie technologii informacyjno - komunikacyjnych w promocji i dystrybucji produktów turystycznych.

IV. Infrastruktura

CEL STRATEGICZNY IV.1 Poprawa stanu infrastruktury zwiększającej dostępność przestrzeni turystycznej województwa.

CEL STRATEGICZNY IV.2 Wzrost ilościowy i jakościowy bazy noclegowej.

• **Strategia Rozwoju Powiatu Kępińskiego na lata 2014 - 2020**

Strategia Rozwoju Powiatu Kępińskiego na lata 2014 - 2020 to najważniejszy dokument programowy, w oparciu o który samorząd realizuje obowiązek prowadzenia polityki rozwoju lokalnego. Głównym celem strategii jest stworzenie podstaw planu rozwoju powiatu kępińskiego w okresie 2014 - 2020.

Cele określone w Strategii są wyrazem całościowego spojrzenia na problemy powiatu. Cele wynikają z określonej wizji i zdefiniowanej misji rozwoju. Dla urzeczywistnienia celów strategicznych zostały sformułowane cele operacyjne.

W obszarze ochrony zabytków wskazać można na:

Cel strategiczny: Zwiększenie konkurencyjności Powiatu Kępińskiego

Cel operacyjny: Rozwój potencjału turystyki i rekreacji na terenie powiatu.

Należy wykorzystać walory kulturowe powiatu, związane z występowaniem ciekawych przykładów głównie XIX wiecznej architektury dworskiej, pałacowej oraz sakralnej. W przyszłości można utworzyć tematyczny szlak architektury. Rozwojowi turystyki poznawczej sprzyja także posiadanie wytyczonych szlaków rowerowych, w tym najważniejszego tj. południowego odcinka Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej. Kluczowym aspektem jest także ochrona dziedzictwa przyrodniczego. Należy rozwijać szlaki turystyczne w tym piesze i rowerowe, a także infrastrukturę sprzyjającą rekreacji i aktywnym formom spędzania czasu wolnego. Działaniom mającym na celu zagospodarowanie terenów zielonych oraz ochronę zabytków powinna towarzyszyć efektywna promocja oferty turystycznej oraz rekreacyjnej powiatu kępińskiego, wykorzystująca nowoczesne technologie komunikacyjne. Kluczowa jest także dostępność do obiektów, w tym rozwój transportu publicznego oraz infrastruktury komunikacyjnej w szczególności w kierunku Wrocławia, Poznania i Warszawy.

W kolejnych latach należy podjąć działania na rzecz zwiększenia dostępu do bazy turystycznej (miejsca noclegowe oraz gastronomiczne o dobrym standardzie). Ponadto, niezbędny jest rozwój infrastruktury rekreacyjnej dostępnej dla mieszkańców jak i turystów. Obecnie brakuje ciekawej oferty kulturalnej, rekreacyjnej takiej jak kino, basen, czy też place zabaw. Należy podjąć działania w szczególności na rzecz zagospodarowania budynku synagogi w Kępnie, rozbudowy infrastruktury sportowej (boiska, sali gimnastycznej wraz z kompleksem lekkoatletycznym).

Główne kierunki działania w zakresie celu operacyjnego związane z ochroną zabytków:

4. Promowanie kultury regionalnej.
5. Rozwój i upowszechnianie tradycji oraz produktów regionalnych.
6. Zagospodarowanie terenów zielonych w zakresie rozwoju funkcji turystycznych.
7. Ochrona zabytków występujących na terenie powiatu.
8. Rozbudowa, adaptacja i modernizacja obiektów o znaczeniu dla kultury, edukacji i rekreacji.
9. Rozwój tras turystycznych.
10. Poprawa oznakowania miejsc atrakcyjnych turystycznie.
11. Rozwój współpracy pomiędzy podmiotami samorządowymi, gospodarczymi i społecznymi na rzecz turystyki, sportu i rekreacji.

12. Rozwój oferty instytucji kulturalnych na terenie powiatu.

W Strategii opisano kulturę i sztukę oraz turystykę w powiecie. Oferta kulturalna obejmuje konkursy, festyny, spotkania artystyczne. W powiecie dominują tereny równinne, przez co idealnie nadają się do uprawiania turystyki rowerowej i pieszej. Obszar powiatu jest niezwykle interesujący pod względem przyrodniczym oraz architektury zabytkowej.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

GPOnZ zgodny jest z dokumentami:

- **Strategia Rozwoju Gminy Baranów na lata 2012- 2022**

Strategia Rozwoju Gminy Baranów na lata 2012 - 2022 została przyjęta uchwałą nr XXVI/176/2012 przez Radę Gminy Baranów dnia 7 grudnia 2012 r. Strategia to dokument, który spełnia wiele funkcji, m.in. określa politykę władz lokalnych.

W Strategii gruntownie przeanalizowano i zidentyfikowano aktualną sytuację społeczno - gospodarczą gminy. Określono silne i słabe strony gminy, jej potencjał, szanse rozwojowych oraz zagrożenia zewnętrzne, które mogą mieć wpływ na rozwój gminy. W drugiej części skonsultowano pomysły na rozwój gminy z jej mieszkańcami, organizacjami zaangażowanymi w jej rozwój oraz władzami gminy.

W rozdziale 9. Kultura i zabytki, opisano m.in. liczne zabytki architektury znajdujące się na terenie gminy, które najlepiej jest poznawać wędrując wyznaczonymi szlakami turystycznymi. Pierwszy szlak prowadzi po regionalnych drewnianych kościołach. Trzy główne obiekty tego typu znajdują się w Donaborowie, Baranowie i Grębaninie. Kolejny szlak to dworki i folwarki. Wśród nich na uwagę zasługuje Mroczeń- dawna siedziba rodu Wężyków, zaangażowanych w działalność patriotyczną (obecnie siedziba gimnazjum). Ostatni szlak to miejsca pamiątkowe i symboliczne dla całego regionu. Są to głównie liczne kapliczki umiejscowione wśród okolicznych pól, lasów i łąk.

Wizja gminy Baranów w 2022 roku: Gmina Baranów w 2022 roku jest wiodącym w południowej części regionu ośrodkiem gospodarczym, wyspecjalizowanym w branży meblarskiej, z dużym udziałem usług oraz wyspecjalizowanego rolnictwa. Wysoka jakość życia w gminie oraz niskie bezrobocie skutkują dużą atrakcyjnością.

Misja: Zapewnić gminie optymalne warunki rozwoju gospodarczego poprzez minimalizowanie biurokracji, zwiększanie dostępności do infrastruktury i aktywną pomoc dla przedsiębiorców. Zapewnić mieszkańcom gminy możliwość pracy, mieszkania i rozwoju osobistego w bezpiecznej, przyjaznej przestrzeni z dostępem do profesjonalnych instytucji kultury, sportu, oświaty, edukacji, opieki zdrowotnej i usług w inspirujących społecznościach z wysokim poczuciem odpowiedzialności i zaangażowania społecznego.

Realizacja założeń strategicznych zawartych w wizji i misji gminy, opierać się będzie na trzech celach strategicznych. Cel I związany jest pośrednio z ochroną zabytków:

Cel strategiczny I: Utrzymanie wysokiej kultury gospodarczej poprzez wspieranie działań istniejących przedsiębiorców oraz zapewnienie optymalnych warunków do rozwoju biznesu dla nowych.

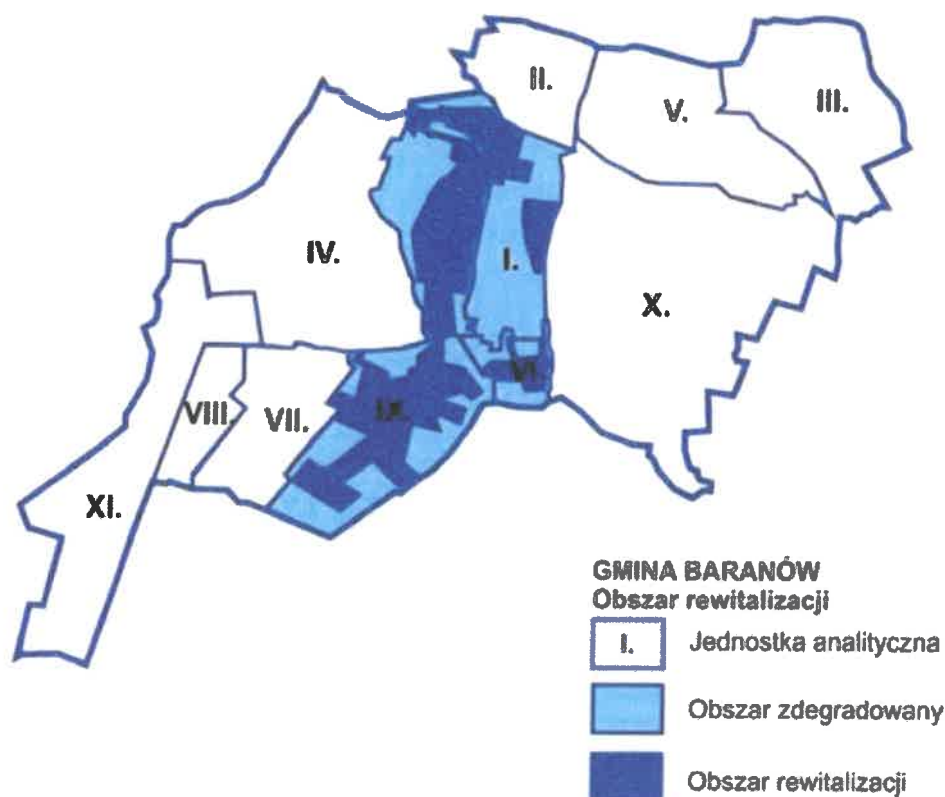
• **Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Baranów na lata 2017 - 2023**

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Baranów na lata 2017 - 2023 (LPR) został przyjęty uchwałą nr LI/254/2017 przez Radę Gminy Baranów w dniu 29 listopada 2017 r.

LPR to wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Prace nad LPR rozpoczęto od podziału gminy na mniejsze jednostki analityczne, zgodnie z przebiegiem granic sołectw. W ten sposób wydzielono 11 jednostek analitycznych: I. Baranów, II. Baranów Osiedle Murator, III. Donaborów, IV. Grębanin, V. Jankowy, VI. Joanka, VII. Łęka Mroczeńska, VIII. Marianka Mroczeńska, IX. Mroczeń, X. Słupia pod Kępem, XI. Żurawiniec.

Poniżej przedstawiono obszar wyznaczony do rewitalizacji na tle obszarów zdegradowanych. Wyznaczony obszar rewitalizacji obejmuje 2372 osoby, co stanowi 29,99 % ludności całej Gminy, na terenie 9,18 km², co stanowi 12,35 % powierzchni gminy.

Rys. nr 1. Wyznaczony obszar rewitalizacji, źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Baranów na lata 2017 - 2023

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji - Obszar rewitalizacji charakteryzuje się silną integracją lokalnych społeczności, które aktywnie uczestniczą w życiu Gminy i wykorzystują jej potencjał gospodarczy. Mieszkańcy prowadzą życie wysokiej jakości, korzystając z bogatej oferty rekreacyjno - kulturowej przystosowanej do potrzeb osób w każdym wieku, przyczyniając się do umacniania międzypokoleniowych więzi.

Wyznaczono trzy cele rewitalizacji wraz z kierunkami działań oraz projekty podstawowe. W obszarze ochrony zabytków można wskazać między innymi:

Cel 1. Optymalizacja warunków życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji, aktywizacji społecznej oraz promocji zdrowia:

Kierunek działania 1.2. Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturowych i integracyjnych skierowanych do mieszkańców, w każdej grupie wiekowej.

Projekty:

Nazwa projektu - Zagospodarowanie rynku w Baranowie

Celem projektu jest utworzenie miejsca kulturowo - rekreacyjnego na terenie rynku w Baranowie, z którego będą mogli korzystać mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz pozostali mieszkańcy Gminy podczas organizowanych wydarzeń społeczno - kulturalnych.

W ramach realizacji celu projektu zostaną przeprowadzone następujące działania:

- utworzenie alejek i placu spacerowego,
- postawienie obiektów małej architektury: ławki, skwery zieleni, kosze na śmieci, fontanna,
- stworzenie miejsca do uroczystego otwarcia i obchodzenia imprez oraz wydarzeń historycznych, kulturowych i integracyjnych, przeprowadzanych w ramach zaplanowanych projektów społecznych oraz imprez gminnych cieszących się popularnością.

Szacowana wartość projektu 5 000 000,00 zł, okres realizacji 2019 - 2022.

Nazwa projektu - Modernizacja Pałacu Wężyków i zagospodarowanie przyległego parku

W ramach realizacji celu projektu zostaną przeprowadzone następujące działania: odnowa elewacji, osuszanie budynku, wymiana okien, wymiana oświetlenia, renowacja schodów wejściowych, budowa toalet, wymiana ogrzewania, wytyczenie alejek w parku, działania związane z ochroną i pielęgnacją rosnących drzew, krzewów i roślinności, postawienie ławek, postawienie koszy na śmieci.

Szacowana wartość projektu 5 000 000,00 zł, okres realizacji 2018 - 2023.

• **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Baranów**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Baranów zostało przyjęte uchwałą Nr XIV/91/99 Rady Gminy Baranów z dnia 30.12.1999 r. z następującymi zmianami:

- Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Baranów - Uchwała Nr XV/101/2008 Rady Gminy Baranów z dnia 26.06.2008 r.
- Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Baranów - Uchwała Nr XIX/132/2008 Rady Gminy Baranów z dnia 12.12.2008 r.
- Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Baranów - Uchwała Nr XXXI/196/2009 Rady Gminy Baranów z dnia 30.12.2009 r.
- Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Baranów Uchwała Nr XXXI/196/2009 Rady Gminy Baranów z dnia 30.12.2009 r.

- Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Baranów w części wsi Donaborów Uchwała Nr VIII/48/2015 Rady Gminy Baranów z dnia 21 maja 2015 r.
- Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Baranów w części wsi Donaborów Uchwała Nr LVII/299/2018 Rady Gminy Baranów z dnia 8 maja 2018 r.

Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy jest zasadniczym elementem, który wyznacza politykę przestrzenną dla Rady Gminy. Studium określa najważniejsze cele i ich hierarchię rozwoju przestrzennego, ustala także zakres podstawowych działań, aby cele te zostały osiągnięte. Studium to dokument, który przedstawia koncepcję zagospodarowania przestrzennego gminy i stanowi główną wytyczną do sporządzania planów miejscowych.

W II części Studium - Kierunki zagospodarowania przestrzennego, szczegółowo opisano obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Obiekty lub zespoły wpisane do rejestru zabytków są objęte wszelkimi rygorami prawnymi, wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych. Obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej. Należy dążyć do pełnej rewaloryzacji zabytków. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia budowli czy innego wpisanego do rejestru zabytków obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej. Wszelkie działania podejmowane przy zabytkach wymagają pisemnego pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Dla **obiektów lub zespołów ujętych w ewidencji zabytków** obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, utrzymać, w przypadku zniszczenia odtworzyć historyczny detal architektoniczny;
- zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodne z historycznym wizerunkiem budynku, należy utrzymać - lub odtworzyć - oryginalną stolarkę okien i drzwi;
- w przypadku konieczności przebicia nowych otworów, należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku;
- stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych; zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”;
- należy stosować historyczny rodzaj pokrycia dachowego (dachówka ceramiczna w kolorze ceglastym lub inne właściwe dla danego obiektu);
- elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów;
- prowadzenie wszelkich prac budowlanych przy obiektach zabytkowych należy poprzedzić uzyskaniem wytycznych konserwatorskich.

Ponadto wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji obiektów i obszarów objętych ewidencją zabytków należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Dla **zabytkowych zespołów pałacowych i dworsko - parkowych** obowiązują następujące ustalenia:

- należy zachować i rewaloryzować historyczny układ przestrzenny założenia oraz jego poszczególne komponenty;
- nowa zabudowa możliwa jest wyłącznie w miejscu nieistniejącej już, historycznej zabudowy. Winna być wzorowana na lokalnej, historycznej zabudowie, w zakresie sytuacji, rozplanowania, skali, bryły, stosowanych form architektonicznych i użytych materiałów;
- obiekty historyczne tworzące układ należy poddać pracom remontowym i renowacji; przebudowę i adaptację historycznych obiektów folwarcznych dopuszcza się przy zachowaniu ich istotnych zabytkowych cech;
- należy dążyć do uporządkowania zespołu - obiekty wtórne i szpecące winny być docelowo przeznaczone do rozbioru bądź też przebudowy, której efektem będzie poprawa standardu estetycznego;
- dla dopuszczalnych prac ingerujących w poziom gruntu obowiązuje wymóg przeprowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

W odniesieniu do **zabytkowych parków** obowiązują następujące wymagania konserwatorskie:

- należy zachować historyczny układ przestrzenny i kompozycję zieleni oraz dążyć do scalenia tego układu w granicach historycznych;
- obszar winien pozostać założeniem zielonym, należy lokalizować tu funkcję rekreacyjną;
- obowiązuje priorytet wymagań konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej;
- obowiązują działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne;
- zakaz wznoszenia nowych obiektów, za wyjątkiem działań odtworzeniowych;
- zakaz wprowadzania przegrodzeń dzielących optycznie historyczny zespół;
- zakaz dalszych podziałów nieruchomości;
- zakaz lokowania obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej nie związanych bezpośrednio z obsługą terenu;
- zakaz lokalizacji nowych dominant, w tym konstrukcji wieżowych i masztów związanych np.: z urządzeniami przekaźnikowymi telekomunikacji;
- zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; ogrodzenia powinny nawiązywać do lokalnych historycznych ogrodzeń;
- należy eliminować obiekty, które zniekształcają założenie historyczne, m.in.: komórki, garaże, a także usuwać inne szpecące i dysharmonizujące elementy w krajobrazie, w tym reklamy, błędne nasadzenia zieleni.

Ustala się ochronę **historycznych cmentarzy i miejsc pocmentarnych**, dla której obowiązują poniższe wymagania konserwatorskie:

- w przypadku cmentarzy użytkowanych, należy zachować ich dotychczasową funkcję;
- cmentarze nie użytkowane należy zachować jako tereny zielone, dopuszcza się ich ogrodzenie w sposób trwały (mur, ogrodzenie metalowe, żywopłot);

- należy zachować i konserwować elementy historycznych układów przestrzennych cmentarzy, w tym historyczne ogrodzenia, bramy, nagrobki, obiekty sztuki sepulkralnej, zieleń;
- mogiły i nagrobki o wartościach zabytkowych należy zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w zakresie określonym przez organ konserwatorski;
- w przypadku historycznych cmentarzy użytkowanych, nowe inwestycje dopuszczalne wyłącznie jako uzupełnienie już istniejącej formy zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia historycznych relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem założenia;
- w przypadku poszerzania cmentarza historycznego należy odseparować go ogrodzeniem żywopłotem, bądź aleją od nowego cmentarza;

Dla terenów zabytkowych cmentarzy oraz historycznych miejsc pocmentarnych ustalono stanowiska archeologiczne.

Dla wszystkich **historycznych obiektów ruchomych, wolnostojących w terenie, tj. kapliczek, pomników, krzyży pokutnych, etc.** obowiązują następujące wymagania konserwatorskie: należy je zachować, konserwować, oznakować i zabezpieczać przed dewastacją w zakresie określonym przez organ konserwatorski.

Dla **zespołów kościelnych** obowiązują następujące uwarunkowania:

- obowiązuje: wymóg utrzymania dotychczasowego zagospodarowania terenu;
- rewitalizacji i konserwacji budynków kościołów, elementów historycznych układów, ogrodzeń, bram, obiektów sztuki sepulkralnej, zieleni;
- wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne planowane na terenie zespołów sakralnych i przy ich poszczególnych elementach oraz przy i w budynkach kościołów należy prowadzić zgodnie z przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków;
- obowiązuje zakaz wprowadzania podziałów historycznych założeń sakralnych.

W obrębie **stanowisk archeologicznych** oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie ustala się wymóg przeprowadzenia badań archeologicznych zgodnie z obowiązującymi przepisami. Istnieje możliwość odkrycia stanowisk archeologicznych - zasób ich ewidencji i rejestru podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom. Dla nowo odkrywanych stanowisk obowiązują ustalenia jak dla rozpoznanych tj. konieczność przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych. Zadania inwestycyjne związane z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi (m.in. drogi, kopalnie, odkrywki, eksploatacja złóż, inwestycje kubaturowe) ustala się obowiązek przeprowadzenia rozpoznawczych badań powierzchniowo - sondażowych, w których zostanie określony zakres niezbędnych prac archeologicznych.

W Studium określono strefy ochrony konserwatorskiej i archeologicznej.

Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmuje się zespoły zabudowy historycznej i obiekty wpisane do rejestru zabytków: układ urbanistyczny wraz z nawarstwieniami archeologicznymi wsi Baranów. Strefa „A” obejmuje obszar uznany za szczególnie ważny pod względem przekazu historycznego i kulturowego. Obszar objęty ww. strefą, gdzie elementy dawnej struktury przestrzennej przetrwały również w jego warstwie podziemnej, traktowany jest jak stanowisko archeologiczne. W zakresie ochrony zabytków archeologicznych obowiązują ustalenia jak dla stanowisk archeologicznych. W strefie tej

zakłada się pierwszeństwo wymogów konserwatorskich nad wszelką działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową.

Wytyczne konserwatorskie dla strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej:

- należy konserwować zachowane elementy układu przestrzennego, poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu, a funkcje uciążliwe i degradujące wyeliminować;
- należy przyznać pierwszeństwo wszelkim działaniom odtworzeniowym i rewaloryzacyjnym;
- należy dostosować nową zabudowę do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły i jej formy architektonicznej (podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni murów i otworów, opracowania elewacji, kolorystyki, stolarki okien i drzwi) oraz nawiązać formami współczesnymi i stosowanymi materiałami do lokalnej tradycji architektonicznej;
- nowo powstająca zabudowa winna rygorystycznie powtarzać przebieg pierwotnej linii zabudowy oraz winna być kształtowana w oparciu o dostępne materiały ikonograficzne, w nawiązaniu do zachowanej historycznej zabudowy;
- nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną;
- należy stosować materiały występujące w lokalnym budownictwie historycznym;
- kolorystyka obiektów winna respektować oryginalne rozwiązania kolorystyczne (np. ustalone badaniami stratygraficznymi) ponadto uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej (np. biel, rozbielone beze, piaski);
- należy usunąć obiekty dysharmonizujące lub pozostawić je do śmierci technicznej. Analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne (np. błędnych nasadzeń zieleni);
- należy likwidować obiekty tymczasowe w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu;
- umieszczanie reklam lub innych tablic reklamowych nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy, jest bezwzględnie zabronione. Dopuszczalne jest umiejscawianie tablic informacyjnych instytucji lub szyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nie agresywnej formie;
- inwestor przed uzyskaniem pozwolenia na budowę winien liczyć się z koniecznością zlecenia dodatkowych badań lub opracowań studialnych, archeologicznych, architektonicznych, urbanistycznych, stratygraficznych, dendrologicznych, dendrochronologicznych itp. w przypadku postawienia takich wymogów przez odpowiednie służby ochrony zabytków;
- wyklucza się możliwość prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych, stosowania betonowych i prefabrykowanych przęseł ogrodzeń oraz lokalizacji obiektów przewyższających skalą zabudowę historyczną;

- wszelkie zamierzenia i działania (w tym wszelkie zmiany form własności, funkcji, przebudowy, rozbudowy i remontów, zagospodarowania terenu) na obszarze strefy „A” należy konsultować i uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- dla robót inwestycyjnych związanych z pracami ziemnymi obowiązuje wymóg przeprowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej wyznacza granice historycznych układów ruralistycznych. Granice strefy są tożsame z granicami historycznych układów ruralistycznych, ujętych w wykazie zabytków.

Wytyczne konserwatorskie dla strefy „B” ochrony konserwatorskiej:

- należy zachować i rewaloryzować historyczny układ przestrzenny oraz poszczególne elementy tego układu w tym: historyczne nawierzchnie ulic, placów i chodników, historyczne obiekty techniczne, zabudowę i zieleni;
- należy konserwować zachowane elementy układu przestrzennego, poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych poddać restauracji z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu, a funkcje uciążliwe i degradujące wyeliminować;
- należy przyznać pierwszeństwo wszelkim działaniom odtworzeniowym i rewaloryzacyjnym; preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie historycznych ich form zainwestowania terenu;
- przebudowa lub modyfikacja obiektów zabytkowych możliwa jest wyłącznie przy zachowaniu istotnych, historycznych wartości;
- nowa zabudowa nie może przewyższać skalą zlokalizowanej w sąsiedztwie zabudowy zabytkowej; winna być ona ponadto wzorowana na zabudowie historycznej w zakresie sytuacji, skali, bryły, formy architektonicznej i użytych materiałów; obowiązują następujące parametry kształtowania zabudowy: budynki do 2 kondygnacji, z 2 kondygnacją górną w poddaszu; bryła na planie prostokąta (dopuszcza się przy tym aneksy - np. ganek bądź garaż); dach stromy, dwu lub wielospadowy (naczółkowy), o symetrycznie nachylonych połaciach, kąt nachylenia winien zawierać się w przedziale: 35-45°; budynki murowane, elewacje tynkowane (wyklucza się tu jaskrawą kolorystykę); pokrycie dachu - dachówka w kolorze ceglastym, brązowym, grafitowym, czarnym; wyklucza się możliwość wprowadzania portyków, przypór bądź innych elementów nie występujących w lokalnej zabudowie o funkcji mieszkaniowej, gospodarczej bądź usługowej, powstałej przed 1945 r.;
- wyklucza się możliwość stosowania betonowych przęseł ogrodzeń,
- na obszarze ujętym w strefie dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Przy planowanym zagospodarowaniu terenów położonych poza obszarami objętymi w/w ochroną konserwatorską należy uwzględnić konieczność właściwej ekspozycji szczególnie istotnych obiektów i obszarów ujętych w ewidencji zabytków. Nowa zabudowa, powstająca w sąsiedztwie historycznego układu przestrzennego określonej wsi, winna być utrzymana w charakterze okolicznej zabudowy zabytkowej, pod względem skali, bryły i charakterystycznych elementów architektonicznych.

Strefa „OW” obserwacji archeologicznej obejmuje obszar wsi z zachowanymi relikami historycznego osadnictwa. Przed uzyskaniem pozwolenia na prowadzenie prac ziemnych na tym obszarze należy uzyskać wytyczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

co do konieczności prowadzenia prac ziemnych za pozwoleniem konserwatorskim. W zakresie określonym w tym stanowisku, w uzasadnionych przypadkach należy uzyskać pozwolenie na prowadzenie prac archeologicznych.

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Baranów**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. Uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. Określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. Ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. Uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych,
5. Uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. W zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Dlatego zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Baranów, jako akty prawa miejscowego, stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. W obowiązujących planach wyznaczono szczegółowe zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustalenia te powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy Baranów obowiązują obecnie 17 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (Tabela nr 1).

Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Baranów

WYKAZ OBOWIĄZUJĄCYCH MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BARANÓW (na podstawie starej ustawy - aktualne)
1999 r. Uchwała Nr IX/51/99 Rady Gminy w Baranowie z dnia 27 kwietnia 1999 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Baranów w części obejmującej wsie: Baranów, Słupia p/Kępem i Mroczeń Baranów - dz. nr: 1076; 1077; 1078 Słupia p/Kępem - dz. nr 1249/1; 1247/4 Mroczeń - dz. nr: 328/1; 328/2 2000 r.
2001 r. (Dz.U. z 2001, nr 46, poz. 771) Uchwała Nr XXVI/151/2001 Rady Gminy w Baranowie z dnia 27 lutego 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Baranów we wsiach: Baranów. Słupia p/Kępem, Donaborów, Jankowy, Mroczeń, Łęka Mroczeńska, Marianka Mroczeńska Baranów - dz. nr : 1167/2; 1169/1; 949 Słupia p/Kępem - dz. nr: 814; 815/1; 200; 27/5; 540 Donaborów - dz. nr : 177/1; 456/1; 456/3; 456/6; 480; 492 Jankowy - dz. nr: 30/2; 30,4 Mroczeń - dz. nr : 293; 380/1; 337/3; 371; 565/5; 565/6; 565/8; 558 Łęka Mroczeńska - dz. nr: 324; 344; 345; 352/1; 352/2; 353; 410/4; 561; 521; 419; 580 Marianka Mroczeńska - dz. nr: 29; 47/2; 47/3; 47/4
2002 r. (Dz.U. z 2002, nr 59, poz. 1670) Uchwała Nr XXXV/203/2002 Rady Gminy w Baranowie z dnia 21 lutego 2002 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Baranów w części obejmującej wsie: Baranów, Słupia p/Kępem, Jankowy, Mroczeń, Łęka Mroczeńska, Grębanin Baranów - dz. nr : 776; 1183; 1170/2; 1170/3; 1171/3; 1172/2; 1173; 1174; 1175; 1176; 1177; 1180; 1181; 1182 Słupia p/Kępem - dz. nr: 27/7; 207; 589/1 Jankowy - dz. nr: 30/3; 50; 57/10 Mroczeń - dz. nr: 170; 169; 860/5 Łęka Mroczeńska - dz. nr: 294 Grębanin - dz. nr: 427; 81
Uchwała Nr XXXVII/213/2002 Rady Gminy w Baranowie z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru zajętego pod obwodnicę Baranowa - zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Baranów
2003 r. (Dz.U. z 2003, nr 50, poz. 953) Uchwała Nr V/32/2003 Rady Gminy w Baranowie z dnia 03 lutego 2003 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Baranów dla obszaru części wsi: Słupia p/Kępem, Mroczeń, Donaborów, Łęka Mroczeńska, Grębanin, Jankowy Słupia p/Kępem - dz. nr: 27/4; 189/2; 1192 Mroczeń - dz. nr: 323/3; 324/3; 339; 338; 331/3; 331/4; 331/5; 337/3; 252; 256; 834/1; 835/4;

737/6; 668/2; 380/2; 372/6; 566; 137/4 Donaborów - dz. nr : 43; 126 Łęka Mroczeńska - dz. nr: 421/1; 400/1; 402; 328; 153/1; 153/9; 65; 55/3 Grębanin - dz. nr: 406/2; 428; 703/1 Jankowy - dz. nr: 56/19
WYKAZ OBOWIĄZUJĄCYCH MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BARANÓW
Baranów 2004 r. (Dz.U. z 2005, nr 29, poz. 750) Uchwała Nr XXVI/129/2004 Rady Gminy w Baranowie z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w części dotyczącej wsi sołeckiej Baranów
Baranów 2008 r. (Dz.U. z 2008, nr 72, poz. 1401) Uchwała Nr XII/86/2008 Rady Gminy w Baranowie z dnia 03 marca 200 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi sołeckiej Baranów
Baranów 2010 r. (Dz. U. Nr 145, poz. 2766 z dnia 26 lipca 2010 r.) Uchwała Nr XXXIV/225/2010 Rady Gminy w Baranowie z dnia 23 kwietnia 2010 r. W sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi sołeckiej Baranów
Baranów 2012 r. (Dz. U. z 2013, poz. 2695 z dnia 8 kwietnia 2013 r.) Uchwała Nr XXVII/189/2012 Rady Gminy Baranów z dnia 28 grudnia 2012 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi sołeckiej Baranów
Baranów 2016r. (Dz. U. z 2016, poz. 4871 z dnia 27 lipca 2016 r.) Uchwała Nr XXVI/142/2016 Rady Gminy Baranów z dnia 15 lipca 2016 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi sołeckiej Baranów
Baranów - Mroczeń 2015 r. (Dz. U. z 2015, poz. 1608 z dnia 18 marca 2015 r.) Uchwała Nr V/29/2015 Rady Gminy Baranów z dnia 18 lutego 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Baranów i Mroczeń
Grębanin 2011 r. (Dz. U. nr 257 z 2011 r. poz. 4045 z dnia 26 września 2011 r.) Uchwała nr VII/49/2011 Rady Gminy Baranów z dnia 29 czerwca 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi sołeckiej Grębanin
Słupia pod Kępem 2012 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1989 z dnia 26 kwietnia 2012 r.) Uchwała Nr XIX/121/2012 Rady Gminy w Baranowie z dnia 30 marca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Słupia pod Kępem
Donaborów 2012 r.(Dz. Urz. Woj. Wilk., poz. 3144 z dnia 13 lipca 2012 r.) Uchwała Nr XX/129/2012 Rady Gminy Baranów z dnia 14 maja 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Donaborów
Donaborów 2015 r. (Dz.U. z 2015, poz. 4174) Uchwała Nr VIII/49/2015 z dnia 21 maja 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Donaborów

Jankowy 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp., poz. 3145 z dnia 13 lipca 2012 r.) Uchwała Nr XX/130/2012 Rady Gminy Baranów z dnia 14 maja 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Jankowy
Baranów 2018 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp., poz. 2320 z dnia 15 marca 2018 r.) Uchwała Nr LIV/282/2018 Rady Gminy Baranów z dnia 07 lutego 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Baranów

Opracowania planistyczne w realizacji:

- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Baranów;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Jankowy;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Słupia pod Kępem;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Mroczeń;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Grębanin;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Donaborów.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy

• POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Gmina Baranów jest gminą wiejską, położoną w południowej części województwa wielkopolskiego, w powiecie kępińskim. Gmina graniczy: od północy z miastem i gminą Kępno, od wschodu z gminami Wieruszów (woj. łódzkie) i Łęka Opatowska, od południa z gminami Trzcinica i Rychtal, od zachodu z gminą Bralin. W skład gminy wchodzi 10 wsi sołeckich: Baranów, Donaborów Grębanin, Jankowy, Joanka, Łęka Mroczeńska, Marianka Mroczeńska, Mroczeń (wraz z częścią: Feliksów), Słupia pod Kępem, Żurawiniec (wraz z częścią: Justynka) oraz jeden przysiółek: Młynarka. Urząd Gminy mieści się w miejscowości Baranów.

Połączenie komunikacyjne gminy jest korzystne zarówno pod względem połączeń regionalnych, jak i lokalnych. Potrzeby mieszkańców zaspokajają dwa podstawowe systemy komunikacyjne: drogowy oraz kolejowy. Sieć dróg na terenie gminy tworzą, oprócz dróg gminnych i powiatowych, także droga krajowa nr 11 i nr 39. Przez teren gminy przebiega linia kolejowa linia kolejowa nr Poznań - Katowice. Stacja PKP usytuowana jest w Słupi pod Kępem oraz w mieście Kępno.

• ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Cały obszar gminy usytuowany jest w dorzeczu rzeki Prosnys, a jego główna oś hydrograficzna to rzeka Niesób wraz z dopływami. Jedynie południowo - zachodni skrawek gminy należy do zlewni rzeki Widawy.

Pod względem geograficznym obszar ten stanowi pogranicze południowo - wschodniej części Niziny Wielkopolskiej i Niziny Śląskiej. Gmina leży w dorzeczu rzeki Prosnys, a jej główną osią hydrograficzną jest rzeka Niesób wraz z dopływami. Gmina Baranów położona jest w południowo - wschodniej części Niziny Południowowielkopolskiej na pograniczu z Niziną Śląską. Leży w obrębie Wysoczyzny Wieruszowskiej, położonej na wysokości 165 - 220 m n.p.m.

W obrębie Wysoczyzny Wieruszowskiej pod względem fizjograficznym wyróżnia się następujące mikroregiony: Wzgórza Mnichowicko - Trzcinińskie, Kotlinę Kępińską i Równinę Bolesławiecką. Wzgórza Mnichowicko - Trzcinińskie należą do wschodniego Okręgu Krainy Wzgórz Trzebnicko - Ostrzeszowskich, Kotlina Kępińska i Równina Bolesławiecka zaś do Krainy Północnych Wysoczyzn Brzeźnych Okręgu Kaliskiego. Północna część gminy w rejonie Baranowa należy do Kotliny Kępińskiej południowo - wschodnia do Równiny Bolesławieckiej, a południowo - zachodnia obejmuje fragment Wzgórz Mnichowicko - Trzcinińskich.

Ochronie prawnej na mocy przepisów szczególnych w granicach gminy podlegają:

- Obszar Natura 2000 Baranów (specjalny obszar ochrony siedlisk) PLH300035 - o powierzchni 12,27 ha. Obszar tworzą podmokłe łąki w okolicach miasta Kępna przylegające do jego granicy południowej, na wysokości cmentarza ewangelickiego i ogródków działkowych;
- 2 użytki ekologiczne - „Mokre łąki” oraz „Torfowisko”;
- 2 pomniki Przyrody: pomnik przyrody - drzewo, dąb szypułkowy rosnący na prywatnej posesji w Mroczeniu (obwód pnia 420 cm, wysokość około 18 m.) przy posesji Mroczeń nr 190, pomnik przyrody - drzewo, cis pospolity - rośnie przy posesji Grebanin nr 97 w parku podworskim w Grębaninie obwód pnia 150 cm, wysokość około 8 m.

• KULTURA I TURYSTYKA

W rozwoju życia kulturalnego gminy największą rolę odgrywają świetlice wiejskie. Oprócz wydarzeń kulturalnych w salach świetlic odbywają się liczne konferencje, sympozja, spotkania. W ramach jego działalności odbywają się różne zajęcia oraz konkursy plastyczne, muzyczne, fotograficzne i taneczne. Władze Baranowa we współpracy z sołectwami organizują ciekawy i bogaty repertuar kulturalny dla dzieci i dorosłych mieszkańców (koncert zespołów, artystów, grup teatralnych, spotkań z autorami).

Na terenie gminy szerzeniem kultury zajmuje się także Gminna Biblioteka Publiczna im. Feliksa hrabiego Wężyka w Baranowie z filiami bibliotecznymi w Mroczeniu i Słupi pod Kępem. Biblioteka prowadzi bogatą działalność w sferze kultury, zaprasza pisarzy, autorów, ludzi kultury, jest instytucją działającą na rzecz popularyzacji czytelnictwa w gminie. Biblioteka wraz z filiami w prowadzi szeroko pojętą działalność kulturalną i oświatową. Działania te mają formę lekcji bibliotecznych, prelekcji, odczytów, konkursów oraz spotkań z ciekawymi ludźmi świata literackiego. Od 2014 r. działa także Dom Ludowy „Baranowska Chata” w Baranowie.

Na terenie gminy organizowane są cyklicznie różne imprezy kulturalne, np.:

- Dni Baranowa - impreza nawiązuje do tradycji odbywających się tu przed wiekami jarmarków. Scena główna to doskonałe miejsce do występów lokalnych zespołów folklorystycznych, uczniów, przedszkolaków;
- Dożynki Gminne;
- Baranowskie lato w siodle;
- Turniejów wiedzy o gminie w Łęce Mroczeńskiej;
- Plenery malarskie - Plener Malarski „Baranowskie Pejzaże” powstał w nawiązaniu do artystycznych spotkań, jakie miały miejsce w Grębaninie w latach 30. XX w.

Na obszarze gmina Baranów oznakowane są ścieżki piesze, rowerowe i samochodowe:

- Szlak pieszy o kolorze żółtym.
- Niebieski szlak rowerowy Wrota Wielkopolski (PKE - 220n) Przez teren gminy przebiega:
 1. część I trasy rowerowej: szlak leśny - długość 28,1 km. Baranów Rynek - Grębanin - Mroczeń - Arboretum w Laskach - Nowa Wieś - Kuźnica Słupska - Rezerwat Stara Buczyzna w Rakowie - Marianka Siemieńska - Siemianice LZD.
 2. część IV trasy rowerowej: szlak napoleoński - długość 15,6 km. Darnowiec - Gierczyce - Remiszówka - Łęka Mroczeńska - Grębanin Węzeł I.
 3. część V trasy rowerowej: szlak przy torach - długość 4,6 km. Grębanin Węzeł I - Lisiny - Baranów Rynek.
- Transwielkopolska Trasa Rowerowa TTR (odcinek południowy) - długość na terenie gminy Baranów wynosi ok. 10 km (całkowita długość szlaku to 480 km).
- Samochodowy Szlak Turystyczny Południowej Wielkopolski. 49 tablic promujących najbardziej atrakcyjne zabytki, ciekawe elementy krajobrazów oraz inne atrakcje turystyczne Południowej Wielkopolski umieszczono wzdłuż drogi krajowej nr 11.

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy

Baranów jest miejscowością gminną o wielowiekowej przeszłości. Badania archeologiczne potwierdziły istnienie w odległej przeszłości osad łużyckich umiejscowionych w okolicy rzeki Jamicy, datowanych na 800 - 400 r. p. n. e. Początki osadnictwa na terenie gminy Baranów sięgają epoki brązu. Do dziś zachowały się ślady istnienia dwóch grodzisk wczesnohistorycznych, osad i cmentarzysk, z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Pierwsze wzmianki historyczne sięgają 1241 r., gdy Ractawa, wdowa po komesie Klemensie nadała wieś Baranów klasztorowi Benedyktynów w Staniątkach. W kolejnych latach (1250 - 1329) Baranów przeszedł na własność klasztoru Cystersek w Ołoboku.

W początkach państwowości polskiej Baranów stanowił dobra rycerskie. Od 1365 r. Miejscowość przechodzi w ręce prywatne. Jej właścicielem staje się kasztelan poznański, starosta wielkopolski- Wierzbęta z Paniewic herbu Niesobia. Do Wierzbętych Baranów należał do 1545 r., kiedy to umarł ostatni z rodu- Mikołaj z Kępna. Krótko właścicielami miasta byli też: Jerzy Zaremba herbu Zaremba, Jan Spytek z Tarnowa herbu Leliwa oraz Stanisław Tarnowski herbu Leliwa. Od 1563 r. właścicielem miasta pozostawał Jan Tomicki

herbu Łódzia.

Przed 1426 r. Baranów uzyskał prawa miejskie. Nastąpił wtedy podział majątku, pomiędzy członków rodziny Wierzbicy z Paniewic. Baranów przypadł w udziale Wierzbicie z Kępna. W kolejnych latach, wraz z upadkiem Kępna, które w tym okresie spadło do roli wsi, znacznie wzrosło znaczenie Baranowa. Z zachowanych dokumentów z 1532 r. wynika, że to szlacheckie miasto rolnicze miało wówczas swojego burmistrza i radę miejską. Odbывały się tu targi, jarmarki.

Powolny upadek miasta następował od poł. XVII w., do czego przyczyniły się klęski żywiołowe, wojna ze Szwedami oraz liczne konflikty wywołane przygranicznym położeniem. Duży wpływ na złą sytuację miasta, miały także wielkie pożary, które trawiły miasto w XVII - XVIII w. Po II rozbiórce Polski, w 1793 r., Baranów znalazł się pod panowaniem Pruskim. Pod koniec XVIII w. miasteczko wyludniło się. W 1816 r. liczyło zaledwie 350 mieszkańców. Poważnym ciosem dla Baranowa był rozwój komunikacji kolejowej w latach 1864 - 1907, która ominęła to miasto. Sąsiednie Kępno stało się ważnym węzłem kolejowym, dzięki czemu wybiło się na pozycję lidera w regionie.

W latach 1905 - 1907 miały miejsce wystąpienia przeciwko nasilającej się akcji germanizacyjnej. W 1907 r. Baranów został pozbawiony przez władze Pruskie praw miejskich, na skutek protestów Polaków przeciwko akcji germanizacyjnej. Po I wojnie Światowej, gdy ziemie te powróciły do niepodległej Polski, Baranów stracił je ostatecznie w niepodległej Polsce w 1932 r. Powstało tzw. gmina Kępno - Południe (nazwa pochodzi od swojej siedziby w Kępnie), której gospodarzem był Baranów. Mieszkańcy Baranowa przyczynili się do wybudowania siedziby swoich władz w Kępnie przy ul. Gen. Sikorskiego.

Po wyzwoleniu spod okupacji hitlerowskiej (21 stycznia 1945 r.) zachowano na tym terenie przedwojenny układ administracyjny. W 1954 r. miejsce gmin zajęły gromadzkie rady narodowe. Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu z dnia 5 grudnia 1972 r. Baranów został siedzibą gminy, obejmującą swym zasięgiem byłą gromadzką radę narodową Baranów i Mroczeń. W 1975 r. gmina znalazła się w granicach województwa kaliskiego.

W 1992 r. Rada Gminy Baranowa, kierując się tradycją uchwaliła, że herbem gminy będzie dawny herb miasta Baranowa: srebrna głowa barana z kręconymi złotymi rogami na niebieskim tle. Pieczęć z herbem odciskana jest na okolicznościowych dokumentach, dodatkowo gmina dysponuje także pieczęcią wypukłą, wzorowaną na pieczęciach szlacheckich.

Ważnym momentem, w historii ziemi wielkopolskiej, było wdrożenie dnia 1 stycznia 1999 r. reformy administracji publicznej. Reforma administracyjna oznacza scalenie Wielkopolski podzielonej w 1975 r. na województwa: leszczyńskie, kaliskie, konińskie, pilskie i poznańskie. Powstały ponownie powiaty. Gmina Baranów należy od tego momentu do powiatu kępińskiego i województwa wielkopolskiego.

5.3. Krajobraz kulturowy - zabytki o największym znaczeniu dla gminy Baranów

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

Ponadto dziedzictwo historyczne jest istotne o tyle, że wpływa na atrakcyjność turystyczną - głównie poprzez jego materialne wytwory, czyli zabytki. Co może być wykorzystane w rozwoju gminy.

Do elementów wyróżniających się w krajobrazie, stanowiących jednocześnie bogactwo kulturowe gminy Baranów, należą różnej rangi zabytki w postaci zespołów pałacowych i dworskich, zespołów folwarcznych, kościołów, obiektów technicznych, cmentarzy zabytkowych.

W tej części przedstawiona została charakterystyka najbardziej wartościowych obiektów z terenu gminy Baranów.

• Układ urbanistyczny Baranowa

Baranów ma średniowieczny układ urbanistyczny. Lokacja miasta odbyła się na prawie niemieckim, dla którego charakterystyczna była regularność zabudowy, wynikająca z zastosowania planu szachownicowego. Centralną część stanowi prostokątny plac rynkowy, z narożników którego wybiegają pod kątem prostym po dwie prostopadłe do siebie ulice. Rozdzielają one osiem prostokątnych bloków mieszkalnych stanowiących podstawę średniowiecznej zabudowy. Przy rynku, ptn. - wsch. narożniku, znajduje się drewniany kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja.

W pobliżu rynku, w starej części wsi, zachowało się wiele zabytkowych budynków z XIX w. (ok. 50 budynków). W centrum zachowało się także kilka domów drewnianych i murowanych z końca XIX w. i początku XX w. Niektóre uliczki w pobliżu starego centrum są brukowane kamieniem polnym.

OBIEKTY SAKRALNE

• Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja w Baranowie, ul. Kościelna 1

Zdjęcie nr 1, 2. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja w Baranowie, ul. Kościelna 1

Kościół powstał w 1732 r. z fundacji Anny Śleżyńskiej. Odnawiany w 1748 r., w 1770 r., w 1823 r. W 1869 r. do nawy dobudowano kaplicę pw. św. Wojciecha. W k. XIX w. wzniesiono przybudówkę pomiędzy prezbiterium a kaplicą. Gruntownie restaurowany w latach 1915 - 1917. W latach 2008 - 2011 wykonano prace remontowe, m.in.: wymianę drewnianych gontów elewacyjnych i dachowych. Kościół usytuowany jest na płn. - wsch. od rynku, przy zbiegu ulic Kościelnej i Młyńskiej. Otoczenie kościoła zbliżone do prostokąta, ogrodzone, z metalowych przęsł, na kamiennej podmurówce, ze słupkami: bramą od pld. - zach. oraz furtkami od pld. - zach. i płn. W pld. - zach. części placu kościelnego znajduje się dwukondygnacyjna dzwonnica, o neoromańskiej formie. Na pld. - wsch. od kościoła, poza ogrodzeniem, murowana plebania, z ceglanym spichlerzem. Podwalina kościoła drewniana, posadowiona na niewysokiej podmurówce, z cegły ceramicznej, nakrytej drewnianym okapnikiem. Pod podłogą nawy - murowana kruchtą. Kościół orientowany, o konstrukcji zrębowo - wieńcowej. Ściany od zewnątrz oszalowane pionowo deskami, z listwowaniem, o sfazowanych krawędziach. Bryła wyraźnie zróżnicowana wysokością, wyraźnie wyodrębnione prezbiterium. Dachy na korpusie i kaplicą - dwuspadowe, na wysokości ściany tęczowej - blaszana sygnaturka, nad zakrystią większą - dach trójspadowy, łączący się z pulpitem nad aneksem, nad kruchtą konchowy.

Wewnątrz kościoła, na belce tęczowej, ustawiony krzyż, obok niego barokowe figury Matki Bożej i św. Jana Apostoła. Późnobarokowy ołtarz główny, pochodzący z 1785 r., ozdobiony rzeźbami św. Jana Nepomucena oraz nieznanego biskupa i obrazem adoracji Dzieciątka Jezus. Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

Od południa do kościoła przylega kaplica św. Wojciecha, dobudowana w 1869 r. konstrukcji zrębowej, oszalowana, z drewna pochodzącego z rozebranego kościoła w Słupi koło Kępna, z sygnaturą z 1637 r.

W sąsiedztwie kościoła znajdują się także: murowana dzwonnica - powstała w końcu XIX w., plebania (około 1880 r.), spichlerz (1885 r.) i kaplica (1915 - 1917).

• **Kościół parafialny pw. św. Marcina w Donaborowie**

Zdjęcia nr 3, 4. Kościół parafialny pw. św. Marcina w Donaborowie

Kościół powstał w 1 ćw. XVII w. Usytuowany przy skrzyżowaniu dróg Kępno - Łęki, na płn.- wsch. skraju wsi. Kościół orientowany, drewniany, o wieńcowej konstrukcji ścian. Oszalowany pionowo, na ceglanej podmurówce. Kościół na planie krzyża łacińskiego, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium od zach., o tej samej szerokości co nawa, od płn. - wsch. z prostokątną kruchtą kwadratową, z kwadratową wieżą na zach. i z prostokątną, w przyziemiu przybudówką, od płn. - zach. W nawie pozorne sklepienie drewniane, o przekroju półokręgu. Wieżba dachowa stolcowo - jętkowa, nadwieszona. Dach dwuspadowy, kryty miedzianą blachą, z barokową wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną latarnią z cebulastym hełmem.

Wewnątrz, na belce tęczowej, wznosi się barokowy krzyż. W głównym ołtarzu, barokowo - klasycystycznym, znajduje się obraz Matki Bożej Donaborowskiej, przedstawiający Dzieciątka podające Komunię Świętą Matce Bożej. Obraz odnalazł w 1956 r. ks. Stefan Tomaszewicz, ówczesny proboszcz donaborowski. Dopracował on brakujące jego części, na podstawie podobnego wizerunku z Wielunia. Obraz pochodzi z lat siedemdziesiątych XV w. W ołtarzach bocznych znajdują się: w pierwszym - obraz późnorennesansowy z XVII stulecia, przedstawiający koronację Matki Bożej, w drugim - późnobarokowy obraz św. Rocha, z 1 poł. XVIII w. Chrzcielnica pochodzi z 2 poł. XVII w., przedstawia anioła dźwigającego czarę. Do naszych czasów dotrwał dzwon z 1547 r. z napisem „Ave Maria gratia plena”. Stan zachowania obiektu - dobry.

• **Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Grębaninie**

Zdjęcia nr 5, 6. Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Grębaninie

Kościół pełnił funkcję kaplicy dworskiej, która etapami była przebudowywana. W 1510 r. przebudowano kaplicę, a w 1615 r. zbudowano nową stanowiącą obecnie prezbiterium. Dokument wizytacyjny z 1642 r. podaje, że kaplicę odnowiono pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Matki Boskiej i ksiądz proboszcz z Baranowa Andrzej Moś ofiarował ołtarz główny Kościoła. W 1712 r. dobudowano nawę, w 1850 r. dobudowano wieżę. W 2011 r. wykonano prace remontowe, m.in.: wymianę fundamentów, remont ścian zrębowych i słupów konstrukcyjnych, oszalowanie deskami ścian zewnętrznych, wymianę zniszczonej stolarki okiennej i drzwiowej zewnętrznej oraz remont dachu. Kościół usytuowany jest w środkowej części wsi, ogrodzony częściowo sztachetowym płotem, częściowo siatką, od wsch. murowana plebania. Kościół drewniany, na ceglanej podmurówce, konstrukcja ścian - wieńcowa z lisicami, odeskowany. Wieżba dachowa drewniana, stolce leżące z podciągami, dach kryty gontem. W bryle wyodrębnione prezbiterium i aneksy, korpus przykryty dachem dwuspadowym, nad prezbiterium nieznacznie niższe i z innym kątem nachylenia połacie nad aneksami, pulpitarz, na wieży namiotowe z latarnią, na wysokości łuku tęczowego sygnaturka. Elewacja ptn., 4 osiowa.

Wnętrze kościoła zdobi późnorennesansowy ołtarz z 1629 r. z rzeźbami św. Piotra i Pawła, św. Stanisława, Wojciecha, Barbary i Katarzyny oraz koronacją Matki Bożej w zwieńczeniu. W polach bocznych namalowane zostały postacie dwóch świętych, a w polu środkowym wnętrza z rzeźbą Matki Bożej z Dzieciątkiem, późnogotycka z ok. XV w., czczona przez wiernych jako cudowna. Dowodem licznych łask tu otrzymanych są wota składane Matce Bożej Grębianińskiej. Ciekawa jest także ambona z 1 poł. XVII w., na której namalowane zostały postaci Ewangelistów i chrzest Chrystusa. Uzupełnieniem całości jest klasycystyczny prospekt organowy. W kościele znajdują się rzeźby św. Michała Archanioła i Mikołaja z pocz. XVI w., dwa relikwiarze drewniane w kształcie kapliczek z XVIII w. oraz obraz Matki Bożej Częstochowskiej z przełomu XVIII i XIX w. Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

Przy kościele wznosi się nieoznaczony grób, w którym według legendy spoczywa Kozak Zaporoski Gabryel (Hawryko) Hołubek poległy w 1588 r. w zwycięskiej bitwie pod Byczyną, stoczonej przez wojska polskie pod dowództwem Jana Zamoyskiego z armią arcyksięcia Maksymiliana, pretendenta do tronu polskiego. Zwłoki rotmistrza rodzina pochowała w Grębaninie, gdyż zmarł on w drodze do szpitala w Kępnie. Również przy kościele znajduje się klasycystyczny grobowiec Joachima Kręskiego, zmarłego w 1795 r. oraz jego żony Justyny, zmarłej w 1817 r.

Przy kościele znajdują się także obecna plebania, która pochodzi z początku XX w., Jest to murowany budynek, z balkonem na czterech pilastrach z balustradą metalową, tympanon, dach mansardowy. W pobliżu znajduje się także budynek dawnej, drewnianej plebanii, z XIX w., który dawniej pełnił rolę domu katechetycznego.

OBIEKTY REZYDENCJONALNE

- **Pałac Mańkowskich, ob. szpital, oddział leczniczo - rehabilitacyjno w Grębaninie nr 97**

Zdjęcia nr 7, 8. Pałac Mańkowskich, ob. szpital, oddział leczniczo - rehabilitacyjno w Grębaninie nr 97

Pałac Mańkowskich zbudowany został w latach 60. XIX w. Położony jest w centrum wioski, w parku. Jest to obiekt neoklasycy, murowany, otynkowany, piętrowy, podpiwniczony, klasycystyczny. Od wsch. posiada podjazd, a nad nim wznosi się balkon z metalową balustradą. W zach. części widnieją pozostałości po tarasie. We wnętrzu na uwagę zasługuje duża sala, zwana lustrzaną. Od 1958 r. znajduje się tu Oddział Rehabilitacyjny Szpitala w Kępnie.

Wokół rozciąga się park krajobrazowy w stylu angielskim z 1880 r. o powierzchni 4,20 ha, w którym rosną graby, topole włoskie, czarne sosny bałkańskie, kasztanowce, platan, choinka kanadyjska, dąb czerwony i piękny okazały cis (przed wjazdem do pałacu) - jako pomnik przyrody o obwodzie pnia 150 cm i wysokości 8 m.

- **Pałac w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym, ob. szkoła podstawowa i gimnazjum w Mroczeniu nr 140**

Zdjęcia nr 9, 10. Pałac w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym, ob. szkoła podstawowa i gimnazjum w Mroczeniu nr 140

Pałac wybudowany w latach 1840 - 1850, należał do Feliksa Wężyka, posła na Sejm Pruski. Po zakończeniu działań wojennych budynek przekazany władzom oświatowym powiatu kępińskiego. Od 1945 r. w budynku mieściła się szkoła podstawowa, w 1975 r. powołano zbiorczą szkołę gminą, obecnie znajduje się w nim szkoła podstawowa i gimnazjum.

Pałac w stylu klasycystycznym, z fasadą, z wielkim czterokolumnowym portykiem, zwieńczonym trójkątnym tympanonem. Fasada ujęta jest po bokach potężnymi wieżami alkierzowymi. Wewnątrz, na wprost wejścia, znajduje się salon, w którym zachowały się elementy dekoracji sztukatorskiej. Feliks Węzyk zgromadził ponad 10 tys. książek i roczników

gazet, wśród nich pierwsze wydanie „Reduty Ordona”, „Ody do młodości” Adama Mickiewicza. Stan zachowania obiektu- bardzo dobry.

Wokół rozciąga się stary angielski park krajobrazowy, ok. 4.00 ha z drzewami rodzimego pochodzenia.

Przy pałacu znajdują się budynki wchodzące w skład zespołu pałacowo - parkowo - folwarcznego:

- czworak i stodoła (Mroczeń nr 154 i 187),
- stodoła (Mroczeń nr 189),
- oficyna (ob. budynek mieszkalny wielorodzinny z połowy XIX w., Mroczeń nr 153),
- ujeżdżalnia (ob. budynek mieszkalny z oborą i stodołą, Mroczeń nr 191),
- gorzelnia (od. bud. mieszkalny wielorodzinny z 4 ćw. XIX w., Mroczeń nr 194).

• **Pałac w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym w Słupi pod Kępem, ul Katowicka 14**

Zdjęcia nr 11, 12. Pałac w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym w Słupi pod Kępem, ul Katowicka 14

Pałac wybudowany w ok. 1880 r., przez hrabiego Aleksandra Szembeka, juniora. rozbudowany w 1883 r., częściowo przebudowany po 1945 r. Wkrótce po wybudowaniu w 1893 r. w pałacu wybuchł pożar, podczas którego spłonęły cenne zabytki: listy królów polskich Jana Kazimierza i Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Należał do Mańkowskich. W 1938 r. sprzedany Niemcom. Po II wojnie światowej użytkownikiem obiektu stało się Państwowe Gospodarstwo Rolne, w 1968 r. zespół pałacowo - parkowy przekazany został Technikum Rolniczemu, zwanemu później Zespołem Szkół Rolniczych w Słupi. W 1969 r. pałac stał się siedzibą internatu, a w 2000 r. własnością prywatną. Przy pałacu ślady założenia parkowego, podjazd obecnie wyasfaltowany. Elewacja główna zwrócona na wsch. Budynek murowany z cegły, tynkowany, na ceglanych fundamentach. Więźba dachowa - nowa, stolcowa, płatwiowa. Dachy kryte eternitem. Bryła silnie rozczłonkowana, budynek dwukondygnacyjny, o wysokim cokole. Elewacja główna dziewięcioosiowa, część środkowa silnie wyrzalizowana, z portykiem zwieńczonym trójkątnym naczółkiem. Naroża ryzalitu i skrzydeł zdobione wyrobionymi w tynku boniami. Od zach. ryzalit mniejszy, elewacja powtarza wschodnią, poza portykiem. Spiętrzone ryzalitty - mniejszy szerokości ryzalitu, większy - szerokości całej elewacji. Dach pulpitowy, nad ryzalitami dwuspadowy. Do głównego wejścia prowadzą schody, zaś przed samym wejściem na dwóch kolumnach i dwóch filarach wznosi się balkon. Przez środek pałacu prowadzi korytarz. Stan zachowania obiektu - zły.

- Dwór w zespole dworsko - folwarcznym w Żurawieńcu nr 10

Zdjęcie nr 13. Dwór w zespole dworsko - folwarcznym w Żurawieńcu nr 10

Murowany dwór wzniesiony został na początku XX w. (1920 - 1930) i stanowił część folwarku Żurawiniec. Dwór to piętrowy budynek, nakryty dwuspadowym dachem z okazałym 4-kolumnowym portykiem, balkonem z balustradą tralkową oraz tarasem. Na elewacji ogrodowej znajdują się jońskie pilastry. Przed II wojną światową, folwark i pałac, ze 100 ha ziemi, były prywatną posiadłością ziemską należącą do inż. Grabianowskiego z Katowic. Obecnie pałac wykorzystywany jest na mieszkania. Pozostałość po parku stanowią nieliczne drzewa.

- Dom tzw. „Czerwona Willa” w Grębaninie nr 50

Zdjęcie nr 14. Dom tzw. „Czerwona Willa” w Grębaninie nr 50

Dom pochodzi z końca XIX w., murowany, ryzalit z trójkątnym nadprożem. W 1920 r., po śmierci Teodora Mańkowskiego, Magdalena - żona Piotra Potworowskiego otrzymała 1500 mórg lasu i „czerwoną willę” w Grębaninie. W latach 1933 - 1939 mieszkał tu malarz Piotr Potworowski i odtąd Grębanin był odwiedzany przez malarzy, którzy znajdowali tu warunki do pracy. Wtedy to powstają m.in. litografie ilustrujące opowiadania Allana Edgara Poe’go stanowiące zupełny wyjątek w twórczości malarza w tym okresie. Jego obrazy o dużych wartościach kolorystycznych są eksponowane m.in. w muzeach w Gdańsku, Poznaniu, Warszawie. Kilka dzieł wykonanych w czasie pobytu w Grębaninie, znajduje się w muzeum kępińskim.

CMENTARZE

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne (cmentarz żydowski w Baranowie). Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

Zabytkowe cmentarze w gminie Baranów znajdują się w następujących miejscowościach:

- cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja w Baranowie,
- cmentarz parafialny w Baranowie, ul. Młyńska;
- cmentarz parafialny w zespole kościoła parafialnego pw. św. Marcina w Donaborowie,
- cmentarz parafialny w Grębaninie,
- cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Grębaninie,
- cmentarz parafialny w Nowym Mroczeniu,
- cmentarz parafialny w Słupi pod Kępem,

5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Baranów nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Baranów znajduje się 7 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. (Tabela nr 2). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy Baranów. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków gminy Baranów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Baranów	układ urbanistyczny oraz archeologiczne warstwy kulturowe	667/A z 15.04.1993 r.
2	Baranów	kościół par. pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja	kl.III-885/20/61 z 27.12.1961 r.
3	Donaborów	kościół par. pw. św. Marcina	kl.IV-73/65/53 z 30.10.1953 r.
4	Grębanin	kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	kl.III-885/19/61 z 27.12.1961 r.
5	Jankowy	park dworski	734/A z 9.12.1996 r.
6	Mroczeń	pałac	kl.III-885/26/61 z 27.12.1961 r.
7	Słupia pod Kępem	zespół pałacowy: pałac i park	kl.III-880/142/1663/A z 16.12.1974 r.

5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Najbardziej wartościowe zbiory zabytków ruchomych stanowią wyposażenie kościołów z terenu gminy - w Baranowie, Donaborowie, Grębaninie, Słupnie pod Kępem. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych informacji o tych obiektach (Tabela nr 3).

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminy Baranów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Baranów	34 elementy wyposażenia w kościele par. pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja, są to głównie zabytki manierystycznej i późnobarokowej rzeźby, a także malarstwa barokowego i ludowego, utrzymanego w tradycji baroku	205/B z 18.05.1972 r.
2	Donaborów	19 elementów wyposażenia w kościele par. pw. św. Marcina, są to m.in. obiekty z relikami manierystycznej i barokowej snycerki oraz dziewiętnastowieczną ikoną Chrystusa Pantokratora	209/B z 18.05.1972 r.
3	Grębanin	16 elementów wyposażenia w kościele par. pw. NMP Niepokalanie Poczętej, są to obiekty siedemnasto - i osiemnastowieczne prezentujące m. in. formy manierystyczne i barokowe oraz relikty sztuki gotyckiej	315/Wlkp/B z 18.05.1972 r.
4	Grębanin	13 elementów wyposażenia w kościele par. pw. NMP Niepokalanie Poczętej	315/WLKP/B z 13.09.2013 r.
5	Słupia pod Kępem	5 elementów w kościele par. pw. Wszystkich Świętych	226/B z 24.05.1972 r.

5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno - budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane).

Podstawą do sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami jest opracowana gminna ewidencja zabytków. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna ewidencja zabytków gminy Baranów która została założona w 2008 r., zaktualizowana w 2015 r. W 2017 r. wykreślono z ewidencji 2 budynki mieszkalne. Przy opracowaniu aktualizacji GPOnZ dokonano aktualizacji, w wyniku której z GEZ usunięto 24 obiekty, które utraciły walory stylowe w wyniku przebudowy lub zostały wyburzone. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Baranów przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 4.

Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie Baranów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT	NR DZIAŁKI
1	Baranów		układ urbanistyczny	
2	Baranów	Boczna 10 (d. 5)	stodoła	1105/2
3	Baranów	Juszczaka 6 (d. 8)	budynek mieszkalny	1038
4	Baranów	Kluczborska 1	budynek mieszkalny	1011
5	Baranów	Kluczborska 6 (d. 18)	budynek mieszkalny	1006
6	Baranów	Kluczborska 9 (d. 5)	budynek mieszkalny	1016
7	Baranów	Kluczborska 10 (d. 16)	budynek mieszkalny	1004
8	Baranów	Kluczborska 11 (d. 6)	budynek mieszkalny	1017
9	Baranów	Kluczborska 12 (d. 15)	budynek mieszkalny	1019
10	Baranów	Kluczborska 13 (d. 7)	budynek mieszkalny	1018
11	Baranów	Kluczborska 19 (d. 10)	budynek mieszkalny	1021
12	Baranów	Kluczborska 23 (d. 12)	budynek mieszkalny	1023
13	Baranów	Kopiec 1	budynek mieszkalny	868/7
14	Baranów	Kościelna 1	cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki w zespole kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja	915

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2019 - 2022

15	Baranów	Kościelna 1	dzwonnica w zespole kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja	915
16	Baranów	Kościelna 1	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja w zespole	915
17	Baranów	Kościelna 1	plebania w zespole gospodarczym	915
18	Baranów	Kościelna 1	spichlerz plebański w zespole gospodarczym	915
19	Baranów	Kościelna 1	stodoła plebańska w zespole gospodarczym	915
20	Baranów	Kościelna 3	dom katolicki, ob. budynek mieszkalny	915
21	Baranów	Kościelna 5	budynek mieszkalny	936
22	Baranów	Lisiny 1	budynek mieszkalny	839/2
23	Baranów	Młyńska 1 (d. 7)	budynek mieszkalny	903
24	Baranów	Młyńska	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	496
25	Baranów	Młyńska	kapliczka przydrożna MB	495
26	Baranów	Objazdowa 20-22	zespół stodoł	1065-1069
27	Baranów	Ogrodowa 1	budynek gospodarczy	875
28	Baranów	Ogrodowa 1	budynek mieszkalny	875
29	Baranów	Piaskowa 3 (d. 5)	budynek mieszkalny	1027
30	Baranów	Piaskowa 7 (d. 4)	budynek mieszkalny	1030
31	Baranów	Piaskowa 11 (d. 6)	budynek mieszkalny	1032
32	Baranów	Piaskowa 13 (d. 7)	budynek mieszkalny	1033
33	Baranów	Poprzeczna 1	budynek mieszkalny	888
34	Baranów	Rychtalska 8 (d. 4)	budynek mieszkalny	987
35	Baranów	Rychtalska 14 (d. 7)	budynek mieszkalny	1105/1
36	Baranów	Rynek 1	budynek mieszkalny	871
37	Baranów	Rynek 2	budynek mieszkalny	872/2
38	Baranów	Rynek 4	budynek mieszkalny	874
39	Baranów	Rynek 5	budynek mieszkalny	899
40	Baranów	Rynek 7	budynek mieszkalny	902
41	Baranów	Rynek 8	budynek mieszkalny	904
42	Baranów	Rynek 9	budynek mieszkalny	906
43	Baranów	Rynek 10	budynek mieszkalny	917
44	Baranów	Rynek 12	budynek mieszkalny	919
45	Baranów	Rynek 13	budynek mieszkalny z oborą	920
46	Baranów	Rynek 14	budynek mieszkalny	997
47	Baranów	Rynek 15	budynek mieszkalny	996
48	Baranów	Rynek 16	budynek mieszkalny	995
49	Baranów	Rynek 19	budynek mieszkalny	992/1
50	Baranów	Strumykowa 14	budynek mieszkalny	880
51	Baranów	Wrocławska 3	budynek mieszkalny	983/1
52	Baranów	Wrocławska 5 (d. 15)	budynek mieszkalny	978
53	Baranów	Wrocławska 13 (d. 9)	budynek mieszkalny	970/1
54	Baranów	Wrocławska 19 (d. 6)	budynek mieszkalny	966
55	Donaborów	1	dwór w zespole dworskim	86
56	Donaborów	1	park w zespole dworskim	86
57	Donaborów	4-5	czworak w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny	81, 82

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2019 - 2022

58	Donaborów	42	budynek mieszkalny	356
59	Donaborów	72	budynek mieszkalny	409/2
60	Donaborów	77	budynek mieszkalny	391
61	Donaborów	78	budynek mieszkalny	382
62	Donaborów	88	plebania w zespole kościoła parafialnego pw. św. Marcina	366
63	Donaborów	93	szkoła parafialna, ob. budynek mieszkalny	154
64	Donaborów	93	organistówka w zespole kościoła parafialnego pw. św. Marcina	154
65	Donaborów		cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki w zespole kościoła parafialnego pw. św. Marcina	156, 157, 158
66	Donaborów		kapliczka przydrożna	127
67	Donaborów		kościół parafialny pw. św. Marcina w zespole kościoła	158
68	Feliksów	9-10	zespół folwarczny (rozparcelowany)	853, 854, 869
69	Grębanin	10	dom pracowników folwarku, ob. budynek mieszkalny	416/2
70	Grębanin	38	cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki w zespole kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	499
71	Grębanin	38	kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w zespole kościoła	499
72	Grębanin	38	plebania w zespole kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	498
73	Grębanin	38	stara plebania w zespole kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	498
74	Grębanin	50 (d. 50A)	oficina w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny	502/28
75	Grębanin	54	czworak w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny	502/25
76	Grębanin	87	czworak w zespole dworskim, ob. szkoła podstawowa	148/4
77	Grębanin	89	szkoła podstawowa	148/4
78	Grębanin	97	brama parkowa w zespole dworskim	666
79	Grębanin	97	park dworski w zespole dworskim	666
80	Grębanin	97	dwór w zespole dworskim, ob. szpital, oddział leczniczo-rehabilitacyjno	666
81	Grębanin	98	obora w zespole dworskim	703/1
82	Grębanin	98	silos w zespole dworskim	670
83	Grębanin	103-104	czworak w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny	695, 696
84	Grębanin	105-106	czworak w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny	693, 694
85	Grębanin		cmentarz parafialny rzymsko-	403/1,

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2019 - 2022

			katolicki	403/2
86	Grębanin Kolonia II	3	kapliczka przydrożna	158/2
87	Grębanin Kolonia II	3	budynek mieszkalny	158/2
88	Jankowy	35	budynek mieszkalny	125
89	Jankowy	36	dom mieszkalny pracowników folwarku, ob. budynek mieszkalny	81
90	Jankowy	50	budynek mieszkalny	593
91	Jankowy		pozostałości parku dworskiego w zespole dworsko-parkowo- folwarcznym	77/5
92	Jankowy		ruiny dworu w zespole dworsko- parkowo-folwarcznym	77/5
93	Łęka Mroczeńska	2	szkoła	295/2
94	Łęka Mroczeńska	2	szkoła, ob. budynek mieszkalny	295/2
95	Łęka Mroczeńska	55A	szkoła podstawowa	230
96	Łęka Mroczeńska	74	budynek mieszkalny	372
97	Łęka Mroczeńska	86	budynek mieszkalny	581
98	Marianka Mroczeńska	28	budynek mieszkalny	20/3
99	Mroczeń (Borówno)	39, 40	dom mieszkalno-administracyjny przy młynie, ob. budynek mieszkalny	581/1, 581/2
100	Mroczeń (Borówno)	48	budynek mieszkalny	4
101	Mroczeń (Katarzynka)	32, 33, 35, 36	zespół folwarczy (rozparcelowany)	567,570, 571, 572
102	Mroczeń (Nowy Mroczeń)	9 (d. 5)	budynek mieszkalny z owczarnią	335/4
103	Mroczeń (Nowy Mroczeń)	22	szkoła ewangelicka, ob. budynek mieszkalny	307/1
104	Mroczeń (Nowy Mroczeń)		cmentarz parafialny rzymsko- katolicki	375
105	Mroczeń	64	budynek dworca PKP, ob. budynek nieużytkowany	744/5
106	Mroczeń	67 (d. 62)	budynek mieszkalny	789/1, 790/1
107	Mroczeń	86	szkoła ewangelicka, ob. budynek mieszkalny	705/17
108	Mroczeń	95	szkoła, ob. klub seniora	267/14
109	Mroczeń	117	budynek mieszkalny	198
110	Mroczeń	140	brama w zespole pałacowo- parkowo-folwarcznym	668/2
111	Mroczeń	140	kurnik w zespole pałacowo- parkowo-folwarcznym, ob. zaplecze sali gimnastycznej	668/2
112	Mroczeń	140	pałac w zespole pałacowo- parkowo-folwarcznym, ob. szkoła podstawowa i gimnazjum	668/2
113	Mroczeń	140	park pałacowy w zespole pałacowo- parkowo- folwarcznym	668/2, 669, 733
114	Mroczeń	141	budynek mieszkalny	708/2
115	Mroczeń	153	oficyna pałacowa w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	668/1

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2019 - 2022

116	Mroczeń	154, 187	czworak i stodoła w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	670, 671
117	Mroczeń	189	stodoła w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	665, 666
118	Mroczeń	191	ujeżdżalnia w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny z oborą i stodołą	664
119	Mroczeń	194	gorzelnia w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	668/2
120	Mroczeń		wiadukt kolejowy	64, 154
121	Słupia pod Kępem (Albertów)	ul. Albertowska 1 (d. 80)	obora w zespole folwarcznym	23/12
122	Słupia pod Kępem (Albertów)	ul. Albertowska 1 (d. 80)	rządcówka w zespole folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	23/14
123	Słupia pod Kępem (Albertów)	Dworcowa 17 (d. 81)	zespół cegielni	25/2
124	Słupia pod Kępem (Młynarka)	3	czworak w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny	458/1, 459
125	Słupia pod Kępem (Młynarka)	6	spichlerz w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny	454
126	Słupia pod Kępem (Młynarka)	7	stodoła w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny i chlew	453
127	Słupia pod Kępem (Młynarka)	9	chlew w zespole dworskim, ob. budynek mieszkalny i chlew	447/3
128	Słupia pod Kępem (Młynarka)	12	dwór w zespole	449, 450/1
129	Słupia pod Kępem	Dworcowa 19 (d. 70)	dom mieszkalny pracowników kolejowych, ob. budynek mieszkalny	28/4
130	Słupia pod Kępem	Katowicka 14	pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	1257/3
131	Słupia pod Kępem	Katowicka 14 (d. 113)	park pałacowy w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	1257/3
132	Słupia pod Kępem	Szeroka 1 (d. 114)	brama wjazdowa na dziedziniec	1247/26
133	Słupia pod Kępem	Szeroka 1 (d. 114)	stelmacharnia w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym, ob. magazyn	1247/26
134	Słupia pod Kępem	Szeroka 1 (d. 114)	obora w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	1247/26
135	Słupia pod Kępem	Szeroka 1 (d. 114)	spichlerz w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	1247/26
136	Słupia pod Kępem	Szeroka 1 (d. 114)	stodoła w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	1247/26
137	Słupia pod Kępem	Szeroka 2	dom pracowników folwarku w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	1243/7
138	Słupia pod Kępem	Szeroka 3 (d. 115)	dom zarządcy folwarku w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	1247/12

139	Słupia pod Kępem	Szeroka 4 (d. 2)	ośmiorak w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	1243/9
140	Słupia pod Kępem	Szeroka 5 (d. 113)	gorzelnia w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	1247/26
141	Słupia pod Kępem	Szeroka 6	czworak III w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	1243/5
142	Słupia pod Kępem	Szeroka 11 (d. 13)	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w zespole	636/3
143	Słupia pod Kępem	Szeroka 13 (d. 17)	zajazd w zespole kościoła par. pw. Wszystkich Świętych, ob. plebania	634
144	Słupia pod Kępem	Szeroka 24 (d. 14)	budynek mieszkalny	683
145	Słupia pod Kępem	Szkolna 1	ośmiorak w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	1243/4
146	Słupia pod Kępem	Szkolna 5	szkoła	1242/2
147	Słupia pod Kępem	Szkolna	cmmentarz parafialny rzymsko-katolicki	703
148	Słupia pod Kępem	Wąska 16	budynek mieszkalny	600
149	Żurawiniec (Folwark)	7, 8, 9	zespół dworsko-folwarczny	113, 114, 116
150	Żurawiniec (Folwark)	10	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	111/6
151	Żurawiniec (Justynka)	2, 3, 4, 6	zespół folwarczny	18, 21, 22
152	Żurawiniec	36	szkoła, ob. budynek mieszkalny	46/4

*obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

5.6. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Środowisko kulturowe gminy Baranów zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia (neolit) do epoki nowożytnej. Stanowiska zewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski - 76-38, 77-37, 77-38. Na

obszarze gminy zlokalizowano 125 stanowisk archeologicznych o zróżnicowanym znaczeniu, będących świadectwem wielowiekowego osadnictwa (Tabela nr 5). Stanowią one świadectwo obecności osiedli ludzkich na przestrzeni wieków. Spośród zabytków archeologicznych największe znaczenie dla odtworzenia historii miejscowego osadnictwa mają osady. Rozwój sieci osadniczej na terenie gminy Baranów związany jest z kulturą łużycką, przeworską i prapolską.

Wśród zewidencjonowanych stanowisk 1 wpisane jest do rejestru zabytków - miasto lokacyjne z okresu średniowiecza i nowożytności w Baranowie (AZP 77-38/91 nr stanowiska w miejscowości 14) - rejestr zabytków nr 667/A z dnia 15.04.1993 r.

Istotnym zabytkiem archeologicznym jest stanowisko nr 1 w Baranowie nr AZP 77-38/1, posiadające własną formę krajobrazową, zlokalizowane w obszarze historycznego układu urbanistycznego. Zachowane do dzisiaj grodzisko stożkowane jest pozostałością założenia obronnego, powstałego dopiero w późnym średniowieczu lub czasach nowożytnych. Zachowało się na północnym skraju dawnego miasta lokacyjnego. Grodzisko ma formę owalnego kopca, otoczonego z dwóch stron, od południa i zachodu, zarysami fosy. Po stronie północnej biegnie u stóp kopca droga, oddzielająca grodzisko od płynącego z zachodu na wschód strumienia. Na powierzchni użytkowej kopca, na jej północnym skraju, wznosi się parterowy, murowany budynek mieszkalny, posadowiony na głębokich, sklepionych kolebkowo piwnicach, stanowiących przypuszczalnie pozostałość murowanego dworu obronnego. Resztę powierzchni użytkowej kopca zajmuje podwórze przed budynkiem mieszkalnym. Grodzisko to jest obiektem szczególnie interesującym ze względu na zachowanie się ogólnej formy założenia obronnego z budowlą mieszkalną na kopcu otoczonym fosą.

Na terenie gminy zarejestrowano 2 stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej. Jest to grodzisko w Baranowie, na terenie miasta lokacyjnego oraz kopiec podworski, zlokalizowany w Grębaninie.

Tabela nr 5. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Baranów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI/ NA OBSZARZE	FUNKCJA STANOWISKA	KLUTURA	CHRONOLOGIA
1	Baranów	76-38	2/45	punkt osadniczy	łużycka	
				punkt osadniczy	polska	
2	Baranów	76-38	3/46	osada	łużycka	
3	Baranów	76-38	5/44	punkt osadniczy	łużycka	
				punkt osadniczy	polska	
4	Baranów	76-38	6/47	punkt osadniczy	łużycka	
				osada	polska	
5	Baranów	76-38	7/48	punkt osadniczy	łużycka	
				punkt osadniczy	polska	
6	Baranów	76-38	8/49	punkt osadniczy	łużycka	
7	Baranów	76-38	9/50	punkt osadniczy	łużycka	
8	Baranów	76-38	10/51	osada	łużycka	

9	Baranów	77-38	1/1	grodzisko	polska	
				punkt osadniczy	KPR	
10	Baranów	77-38	2/18	osada	polska	
				punkt osadniczy	KPR	
11	Baranów	77-38	3/19	punkt osadniczy	polska	
				osada	polska	
12	Baranów	77-38	4/20	punkt osadniczy	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
13	Baranów	77/38	5/21	punkt osadniczy	polska	
14	Baranów	77-38	6/22	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
15	Baranów	77-38	7/28	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
16	Baranów	77-38	8/29	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
17	Baranów	77-38	9/83	osada	polska	
18	Baranów	77-38	10/84	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
19	Baranów	77-38	11/85	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
20	Baranów	77-38	12/89	punkt osadniczy		późne średniowiecze
21	Baranów	77-38	13/90	punkt osadniczy		okres nowożytny
22	Baranów	77-38	14/91	miasto lokacyjne		okres średniowiecza i nowożytny
23	Donaborów	76-38	13/30	osada	polska	
24	Donaborów	76-38	14/31	punkt osadniczy	łużycka	
				osada	polska	
25	Donaborów	77-38	1/10	osada	prapolska	
26	Donaborów	77-38	2/11	osada	KPR	
27	Donaborów	77-38	3/12	osada	KPR	
28	Grębanin	77-37	1/1	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
29	Grębanin	77-37	2/6	punkt osadniczy	KPR	
				osada	polska	
30	Grębanin	77-37	3/8	osada	polska	
31	Grębanin	77-37	4/9	kopiec podworski	polska	
32	Grębanin	77-37	5/10	punkt osadniczy	łużycka	
				punkt osadniczy	polska	
33	Grębanin	77-37	6/11	osada	KPR	
				osada	polska	
34	Grębanin	77-37	7/12	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
35	Grębanin	77-37	8/21	osada	polska	
36	Grębanin	77-37	9/22	osada	polska	

37	Grębanin	77-37	10/23	punkt osadniczy		średniowiecze
				osada		okres nowożytny
38	Grębanin	77-37	11/24	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
39	Grębanin	77-37	12/25	osada	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
40	Grębanin	77-37	13/26	punkt osadniczy	KPR	
41	Grębanin	77-37	14/27	punkt osadniczy	łużycka	
42	Grębanin	77-37	15/36	osada	polska	
43	Grębanin	77-37	16/37	punkt osadniczy	polska	
44	Jankowy	76-38	1/40	punkt osadniczy	łużycka	
				punkt osadniczy	polska	
45	Jankowy	76-38	10/41	punkt osadniczy	łużycka	
				punkt osadniczy	polska	
46	Jankowy	77-38	1/2	osada	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
47	Jankowy	77-38	2/3	osada	KPR	
				osada	polska	
48	Jankowy	77-38	3/4	osada	KPR	
				osada	polska	
49	Jankowy	77-38	4/5	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
50	Jankowy	77-38	5/6	osada	KPR	
51	Jankowy	77-38	6/7	punkt osadniczy	KPR	
				osada	polska	
52	Jankowy	77-38	7/8	punkt osadniczy		późny neolit/wczesna EB
				punkt osadniczy	KPR	
53	Jankowy	77-38	8/9	osada	KPR	
54	Jankowy	77-38	9/13	punkt osadniczy	prapolska	
55	Jankowy	77-38	10/14	punkt osadniczy	KPR	
56	Jankowy	77-38	11/15	osada	KPR	
				osada	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
57	Jankowy	77-38	12/16	osada	KPR	
				punkt osadniczy	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
58	Jankowy	77-38	13/17	osada	KPR	
				punkt osadniczy	prapolska	
59	Jankowy	77-37	14/91	osada	KPR	
60	Łęka Mroczeńska	77-37	1/16	punkt osadniczy	KPR	
				osada	polska	
61	Łęka Mroczeńska	77-37	2/17	punkt osadniczy	KPR	
				osada	polska	

62	Łęka Mroczeńska	77-37	3/18	osada	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
63	Łęka Mroczeńska	77-37	4/19	punkt osadniczy	łużycka	
				punkt osadniczy	polska	
64	Łęka Mroczeńska	77-37	5/20	punkt osadniczy	łużycka	
65	Mroczeń	77-37	1/2	osada	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
66	Mroczeń	77-37	2/3	osada	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
67	Mroczeń	77-37	3/4	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
68	Mroczeń	77-37	4/5	osada	KPR	
69	Mroczeń	77-37	5/7	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
70	Mroczeń	77-37	6/13	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
71	Mroczeń	77-37	7/14	osada	polska	
72	Mroczeń	77-37	8/15	osada	polska	
73	Mroczeń	77-37	9/53	punkt osadniczy	polska	
74	Mroczeń	77-37	10/54	punkt osadniczy	polska	
75	Mroczeń	77-37	11/55	punkt osadniczy	polska	
76	Mroczeń	77-38	1/30	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
77	Mroczeń	77-38	2/31	osada	KPR	
78	Mroczeń	77-38	3/32	punkt osadniczy	KPR	
79	Mroczeń	77-38	4/86	punkt osadniczy	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
80	Mroczeń	77-38	5/87	osada	KPR	
81	Mroczeń	77-38	6/88	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
82	Mroczeń	77-38	9/92	cmentarzysko	łużycka	
83	Słupia pod Kępem	77-38	1/23	osada	KPR	
84	Słupia pod Kępem	77-38	2/24	osada	KPR	
85	Słupia pod Kępem	77-38	3/25	punkt osadniczy	KPR	
86	Słupia pod Kępem	77-38	4/26	punkt osadniczy	KPR	
				osada	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
87	Słupia pod Kępem	77-38	5/27	osada	KPR	
88	Słupia pod Kępem	77-38	6/33	punkt osadniczy	KPR	
				osada	prapolska	
89	Słupia pod Kępem	77-38	7/34	punkt osadniczy	KPR	
				osada	polska	
90	Słupia pod Kępem	77-38	8/35	punkt osadniczy	łużycka	
				osada	KPR	
				punkt osadniczy	polska	

91	Słupia pod Kępem	77-38	9/36	punkt osadniczy	KPR	
				osada	polska	
92	Słupia pod Kępem	77-38	10/37	osada	KPR	
				osada	KPR	
93	Słupia pod Kępem	77-38	11/38	osada	KPR	
				osada	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
94	Słupia pod Kępem	77-38	12/39	osada	prapolska	
95	Słupia pod Kępem	77-38	13/40	osada	KPR	
96	Słupia pod Kępem	77-38	14/41	osada	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
97	Słupia pod Kępem	77-38	15/42	osada	KPR	
98	Słupia pod Kępem	77-38	16/43	osada	KPR	
				punkt osadniczy	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
99	Słupia pod Kępem	77-38	17/44	osada		
				punkt osadniczy	polska	
100	Słupia pod Kępem	77-38	18/45	osada	KPR	
				punkt osadniczy		neolit/wczesna EB
101	Słupia pod Kępem	77-38	19/46	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
102	Słupia pod Kępem	77-38	20/47	osada	KPR	
103	Słupia pod Kępem	77-38	21/48	punkt osadniczy	KPL	
104	Słupia pod Kępem	77-38	22/49	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
105	Słupia pod Kępem	77-38	23/50	punkt osadniczy	KPR	
				osada	polska	
106	Słupia pod Kępem	77-38	24/51	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
107	Słupia pod Kępem	77-38	26/62	osada	prapolska	
108	Słupia pod Kępem	77-38	27/63	osada	prapolska	
109	Słupia pod Kępem	77-38	28/64	osada	KPR	
				punkt osadniczy	polska	
110	Słupia pod Kępem	77-38	29/65	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	prapolska	
111	Słupia pod Kępem	77-38	30/66	punkt osadniczy	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
112	Słupia pod Kępem	77-38	31/67	osada	polska	
113	Słupia pod Kępem	77-38	32/68	punkt osadniczy	polska	
114	Słupia pod Kępem	77-38	33/69	osada	KPR	
				punkt osadniczy	prapolska	
				osada	polska	
115	Słupia pod Kępem	77-38	34/70	osada	polska	
116	Słupia pod Kępem	77-38	35/70	punkt osadniczy	polska	
117	Słupia pod Kępem	77-38	36/76	punkt osadniczy	KPR	
				osada	polska	

118	Słupia pod Kępem	77-38	39/79	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	prapolska	
				osada	polska	
119	Słupia pod Kępem	77-38	40/80	punkt osadniczy	późna KPR	
120	Słupia pod Kępem	77-38	41/81	punkt osadniczy	KPR	
				punkt osadniczy	prapolska	
				punkt osadniczy	polska	
121	Słupia pod Kępem	77-38	42/82	punkt osadniczy	prapolska	
				osada	polska	
122	Słupia pod Kępem	77-38	43/92	punkt osadniczy	prapolska	
				osada	polska	
123	Słupia pod Kępem	77-38	44/93	punkt osadniczy	polska	
124	Słupia pod Kępem	77-38	45/94	punkt osadniczy	polska	
125	Słupia pod Kępem	77-38	46/95	punkt osadniczy	nieokreślony	

* obiekt zaznaczony na niebiesko wpisany jest do rejestru zabytków

• **Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne**

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Baranów z podziałem na fakty osadnicze.

Tabela nr 6. Podział stanowisk archeologicznych ze względu na funkcję

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość	w tym wpisanych do rejestru
grodziska	1	x
kopce	1	x
ślady osadnictwa, punkty osadnicze i osady	122	x
cmentarzyska	x	x
inne	1	1

Przebadany obszar AZP 76-38, jest częścią Kotliny Kępińskiej, której osią jest rzeka Niesob. Większość odkrytych stanowisk z terenu gminy Baranów, które zgrupowane były wzdłuż cieków wodnych, to osadnictwo kultury łużyckiej oraz osadnictwo nowożytnie.

Obszar w ramach AZP 77-37 jest częścią Kotliny Kępińskiej. Na skraju obszaru przepływa z pld. na ptn. ciek wodny, wpadający do Niesobu. Prawie wszystkie stanowiska zlokalizowano przy krawędziach dolin obu cieków wodnych. Osadnictwo odkryte na tym terenie przystosowało się do zastanej sytuacji fizjograficznej. Na tym obszarze można wyróżnić cztery strefy koncentracji osadnictwa, z czego najstarsze związane jest z kulturą łużycką. Znacznie bardziej intensywne było osadnictwo kultury przeworskiej z wyraźną koncentracją stanowisk w okolicach Mroczenia oraz Grębanina. W okolicach Grębanina zanotowano także intensywne osadnictwo średniowieczne, związana ze zlokalizowanym w tym obszarze grodziskiem.

Obszar w ramach AZP 77-38 obejmował rzekę Niesob, która na tym odcinku wykształciła dolinę o rozległym dnie oraz wysoczyznę porozcinaną kilkoma ciekami wodnymi bez nazw. Większość stanowisk zlokalizowano w obrębie doliny Niesobu. Osadnictwo na tym terenie ma charakter trwały, wyróżniający się obfitym występowaniem materiału

zabytkowego na powierzchni. Stanowiska z terenu gminy Baranów to stanowiska wielokulturowo o osadnictwie kultury przeworskiej i wczesnośredniowiecznej. Są to także osady z późnego średniowiecza i nowożytnie.

• Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne - bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piśníc i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywna orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrażają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo - parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytnie.

Przebadany obszar AZP 76-38, jest częścią Kotliny Kępińskiej, której osią jest rzeka Niesob. Większość odkrytych stanowisk z terenu gminy Baranów, które zgrupowane były wzdłuż cieków wodnych, to osadnictwo kultury łużyckiej oraz osadnictwo nowożytnie.

Obszar w ramach AZP 77-37 jest częścią Kotliny Kępińskiej. Na skraju obszaru przepływa z pld. na pñn. ciek wodny, wpadający do Niesobu. Prawie wszystkie stanowiska zlokalizowano przy krawędziach dolin obu cieków wodnych. Osadnictwo odkryte na tym terenie przystosowało się do zastanej sytuacji fizjograficznej. Na tym obszarze można wyróżnić cztery strefy koncentracji osadnictwa, z czego najstarsze związane jest z kulturą łużycką. Znacznie bardziej intensywne było osadnictwo kultury przeworskiej z wyraźną koncentracją stanowisk w okolicach Mroczenia oraz Grębanina. W okolicach Grębanina zanotowano także intensywne osadnictwo średniowieczne, związane ze zlokalizowanym w tym obszarze grodziskiem.

Obszar w ramach AZP 77-38 obejmował rzekę Niesob, która na tym odcinku wykształciła dolinę o rozległym dnie oraz wysoczną porożciną kilkoma ciekami wodnymi bez nazw. Większość stanowisk zlokalizowano w obrębie doliny Niesobu. Osadnictwo na tym terenie ma charakter trwały, wyróżniający się obfitym występowaniem materiału zabytkowego na powierzchni. Stanowiska z terenu gminy Baranów to stanowiska wielokulturowo o osadnictwie kultury przeworskiej i wczesnośredniowiecznej. Są to także osady z późnego średniowiecza i nowożytnie.

• Zasady ochrony stanowisk archeologicznych

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postać nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1587). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu,

wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta bądź wsi winny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych.

Ochrona stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Natomiast stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków objęte są ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. nr 162, poz. 1568). W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został m.p.z.p. dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do wyeliminowania lub zminimalizowania zagrożenia dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od WWKZ.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione została przedstawiona analiza SWOT (Tabela nr 7), która skoncentrowana jest wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego gminy Baranów. Obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe miasta oraz w oparciu o podobne analizy przeprowadzone dla innych dokumentów strategicznych gminy.

W Tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju miasta. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 7. Analiza SWOT

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY BARANÓW	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• otwartość i przychylność władz samorządowych; • miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące ochroną obiekty zabytkowe na terenie gminy; • zachowany w znacznym stopniu historyczny układ urbanistyczny miasta Baranów; • gmina Baranów znajduje się na Szlaku architektury drewnianej Wrót Wielkopolski; • akcentowanie rozwoju turystyki z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy; • formy ochrony przyrody - Obszar Natura 2000 Baranów, 2 użytki ekologiczne - „Mokre Łąki” oraz „Torfowisko”, 2 pomniki przyrody • zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej; • walory przyrodnicze gminy - obszary objęte ochroną (Obszar Natura 2000 Baranów, 2 użytki ekologiczne - „Mokre Łąki” oraz „Torfowisko”, 2 pomniki przyrody); • wyznaczone i oznakowane ścieżki piesze, rowerowe i samochodowe; • zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • aktywne działanie na terenie gminy świetlic wiejskich oraz Gminnej Biblioteki Publicznej im. Feliksa hrabiego Wężyka w Baranowie z filami bibliotecznymi w Mroczeniu i Słupi pod Kępem • opracowano logo promocyjne gminy Baranów.	• brak uchwały na dotacje celowe, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; • niezadawalający stan zachowania części obiektów zabytkowych; • niewystarczająca popularyzacja wiedzy o wartości chronionych obiektów oraz idei ochrony zabytków; • niewystarczający stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych, w tym parków i postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczające środki finansowe w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego; • niewykorzystanie potencjału turystycznego gminy i położenia.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych gminy oraz powiązanie promocji zabytków z turystyką; • duża ilość wolnych terenów inwestycyjnych (turystyka, usługi, handel, drobny przemysł); • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo - budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • kreatywność inwestorów turystycznych; • potencjał dla rozwoju produktów regionalnych; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • rozszerzenie i polepszenie bazy noclegowej i gastronomicznej; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • rozwój działalności gospodarczej/ agroturystycznej o charakterze turystycznym na bazie dziedzictwa kulturowego; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego.	• odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • brak skutecznej egzekucji prawa; • niewiele realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • niewykorzystanie potencjału turystycznego poprzez niedoinwestowanie infrastruktury: punktów widokowych, bazy noclegowej, ścieżek spacerowych i rowerowych; • zabudowa wkraczająca w tereny otwarte tworzące system ekologiczny miasta; • słaba kondycja i sytuacja ekonomiczna, spadek dochodów ludności wiejskiej; • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy; • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne tj. dobro zabytku; • samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemysłanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy Baranów. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W GPOnZ wyznaczono dwa priorytety, kierunki działań oraz zadania, co stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2015 - 2018. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza 4 - letni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabelach 8, 9.

Zrealizowanie GPOnZ zakłada się w perspektywie długofalowej, wieloletniej, gdzie ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

**PRIORYTET I. OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE
KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY, JAKO ELEMENT ROZWOJU
GOSPODARCZO - SPOŁECZNEGO GMINY BARANÓW.**

**PRIORYTET II. PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ
MIESZKAŃCÓW GMINY BARANÓW.**

Tabela nr 8. Zadania w ramach Priorytetu I

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Baranów.	
Kierunek działań I.1: Bieżąca ochrona zabytków.	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
I.1.1. Oznakowanie obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wraz ze zdjęciami poprzez dodanie warstwy w Systemie Informacji Przestrzennej.	Czy wprowadzono obiekty do systemu
I.1.2. Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: 1. Zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy; 2. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną; 3. Skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących.	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji
I.1.3. Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.	Bieżący monitoring
I.1.4. Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków

Kierunek działań I.2: Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
I.2.1. Wykorzystanie obiektów zabytkowych w tworzenie produktów turystycznych lub obsługę ruchu turystycznego.	Czy powstał produkt, jaki, gdzie promowano
I.2.2. Popularyzacja zasobów kulturowych w środkach masowego przekazu.	Gdzie promowano, jakie obiekty, z kim współpracowano
I.2.3. Promowanie tematyki ochrony dziedzictwa do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć na rzecz budowania więzi ze środowiskiem kulturowym gminy.	
I.2.4. Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	Ilość postawionych znaków/tablic
I.2.5. Kontynuowanie działań w zakresie umieszczenia tablic zawierających krótką informację na temat historii obiektu.	Ile i gdzie umieszczono tablice
Kierunek działań I.2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
I.2.1. Opracowanie uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków niestanowiących własności gminy Baranów, zgodnie z obowiązującymi przepisami dającymi możliwość dotowania także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Czy opracowano uchwałę
I.2.2. Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków: stanowiących własność gminy, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.	Ilość odbytych kontroli, ilość obiektów wymagających remonty/konserwacje
I.2.3. Opracowanie planu remontu elewacji pałacu w Mroczeniu.	Wartość projektu, jaki zakres, kiedy realizacja
I.2.4. Rewitalizacja zabytkowego układu urbanistycznego Rynku w Baranowie.	

Kierunek działań I.3. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
I.3.1. Podejmowanie współpracy z właścicielami zabytków położonymi na terenie gminy mającej na celu poprawę ich stanu zachowania.	Zakres działań, z kim współpracowano, wartość poniesionych/zaplanowanych środków
I.3.2. Współpraca gminy ze związkami wyznaniowymi będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych (kościół, cmentarze), umożliwiającą wspieranie ich działań przy podejmowaniu niezbędnych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych.	
I.3.3. Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych parków oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac
I.3.4. Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego (zwłaszcza w zakresie samowoli budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską), przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencji gminnej (zwłaszcza jeśli chodzi o rozbudowy i przebudowy zmieniające bryłę budynków) we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Zakres działań, z kim współpracowano, wartość poniesionych/zaplanowanych środków

Tabela nr 9. Zadania w ramach Priorytetu II

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Baranów.	
Kierunek działań II.1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
II.2.1. Opracowanie programów edukacyjnych adresowanych do uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych dotyczących historii, tradycji i zabytków gminy Baranów.	Ile i jakie programy, dla kogo, ich tematyka, ilość osób biorących udział
II.2.2. Organizacja wycieczek edukacyjnych po dzielnicy i mieście, dodatkowo organizacja dzielnicowych festynów lub innych imprez integracyjnych w celu lepszego gminy.	Ilość zorganizowanych wydarzeń, czego dotyczyły, z kim współpracowano, ilość biorących udział
II.2.3. Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań	Ilość zdarzeń, ilość ogłoszonych informacji, ilość osób zainteresowanych

wobec dziedzictwa kulturowego.	
II.2.4. Stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych.	Czy stworzono „vademecum”, w jakiej formie
II.2.5. Bieżące zamieszczanie na stronie internetowej gminy dostępnych informacji dotyczących możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, ułatwiających właścicielom i zarządom obiektów zabytkowych terminowe i prawidłowe składanie stosownych wniosków w dziedzinie dziedzictwa kulturowego gminy.	Czy zamieszczano informacje, gdzie, ilość odsłon, ilość osób zainteresowanych
II.2.6. Organizacja imprez upamiętniających ważne wydarzenia historyczne.	Ile zorganizowano imprez, czego dotyczyły, ilość osób
II.2.7. Organizacja warsztatów, konkursów itd. dla młodzieży przybliżających historię, tradycję i zabytki z terenu gminy.	uczestniczących, z kim współpracowano
II.2.8. Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.	Ilość wydań, z kim współpracowano, czego dotyczyły informacje, wysokość poniesionych środków

8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
 - wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
 - decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
 - ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
 - ustawa o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw z dnia 22 czerwca 2017 r.;
 - ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.
 - ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.;
 - ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.;
 - ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.;
 - ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r.;
 - ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z dnia 25 października 1991 r.;

- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

• **instrumenty finansowe:**

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujęte w gminnej ewidencji zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

• **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Baranów;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów miasta, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze miasta z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

- **Źródła krajowe:**

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji;
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

- **Źródła zagraniczne:**

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych, m.in. RPO, POIiS;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,

- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Środki z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu - Wojewódzki Konserwator Zabytków, działając na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustala zasady i tryb postępowania przy ubieganiu się o dotację celową na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Wielkopolskiego, pozostających w dyspozycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Środki finansowe na dany rok pozostające w dyspozycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach ruchomych i nieruchomych na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli lub posiadaczy zabytków. W ramach środków finansowych pozostających w dyspozycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków można ubiegać się o dofinansowanie:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji. Wniosek ten wnioskodawca może złożyć po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

• Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Radę Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Środki z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego - udzielane są w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego - ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. O dotację może ubiegać się podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku położonego lub znajdującego się na obszarze województwa wielkopolskiego. Z budżetu Województwa Wielkopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty przy zabytku dostępnym publicznie, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe. Dotacja może zostać udzielona do 70% ogółu nakładów na prace lub roboty. W uzasadnionych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową lub gdy wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, a także w sytuacji, gdy konieczne jest niezwłoczne podjęcie prac lub robót, może być udzielona dotacja do 100 % nakładów. Podstawą udzielenia dotacji jest prawidłowo złożony wniosek wraz z kompletem załączników. Kopie załączników należy potwierdzić na każdej stronie za zgodność z oryginałem wraz z wpisaniem daty potwierdzenia. Po przyznaniu dotacji Województwo Wielkopolskie zawiera umowę z beneficjentem, który zobowiązany jest do wykonania dotowanych prac w danym roku.

Zasady udzielania dotacji przez Województwo szczegółowo określają:

- Uchwała nr XXIX/409/08 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 1 grudnia 2008;
- Uchwała nr XLI/585/09 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 listopada 2009;
- Uchwała nr XLIII/629/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 stycznia 2010.

Środki z budżetu Powiatu Kępińskiego - udzielane są zgodnie z uchwałą nr XXII/131/2016 Rady Powiatu Kępińskiego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie: zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonych lub znajdujących się na obszarze powiatu kępińskiego. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa każdorazowo uchwała budżetowa. Wnioski o dotacje należy składać do dnia 15 lutego każdego roku kalendarzowego.

• Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2019 r. 506) dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Gmina Baranów nie ma opracowanej uchwały w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. w budżecie gminy nie jest zabezpieczana kwota za zabytki. Wysokość środków ustalana jest w zależności od potrzeb.

• **Konkurs „Zabytek Zadbany”**

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- a) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- b) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- c) Adaptacja obiektów zabytkowych;
- d) Architektura i budownictwo drewniane;
- e) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
- f) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię ciepłą.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

- **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczane kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

- **Program Dom Kultury+**

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Pilotażowa edycja programu odbyła się w 2013 r.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

- **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Million Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

- **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze

pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2019, Ochrona Zabytków

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewitalizację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie internetowej - <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finansowanie-i-mecenat/programy-ministra/programy-mkidn-2018/ochrona-zabytkow-archeologicznych.php>.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

• **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020**

Można wyróżnić trzy typy programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych

z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 EUR w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

• Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające

rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyły regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

• **Regionalny Program Operacyjny Województwa Wielkopolskiego 2014 - 2020**

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014 - 2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa wielkopolskiego.

Program składa się z 10 Osi Priorytetowych. W ramach Osi priorytetowej IV. Środowisko, Działanie 4.4. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, wyznaczono następujące poddziałania oraz cele:

Poddziałanie 4.4.1. Inwestycje w obszarze dziedzictwa kulturowego regionu;

Poddziałanie 4.4.2. Wydarzenia kulturalne;

Poddziałanie 4.4.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego w ramach ZIT i OSI.

Cel tematyczny: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;

Priorytet inwestycyjny: 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Cel szczegółowy działania: Zwiększona atrakcyjność obiektów kultury regionu poprzez interwencje skierowane na inwestycje chroniące ich stan.

10. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Baranów;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Baranów.

Gmina Baranów jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 19 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym jednego obiektu wpisanego do rejestru zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 10).

Tabela nr 10. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących własność gminy Baranów

LP.	MIJSCOWOŚĆ	ADRES DZ. NR	OBIEKT	WŁAŚCICIEL
1	Donaborów	nr 1 dz. nr 86	dwór w zespole dworskim	Gmina Baranów
2	Donaborów	nr 1 dz. nr 86	park w zespole dworskim	Gmina Baranów
3	Donaborów	nr 194 dz. nr 86	szkoła, ob. budynek mieszkalny	Gmina Baranów
4	Grębanin	nr 10 dz. nr 416/2	czworak, ob. budynek mieszkalny	Gmina Baranów
5	Grębanin	nr 87 z. nr 148/4	szkoła podstawowa	Gmina Baranów
6	Grębanin	nr 89 dz. nr 148/4	czworak, ob. szkoła podstawowa	Gmina Baranów
7	Jankowy	nr 36 dz. nr 81	budynek mieszkalny	Gmina Baranów
8	Łęka Mroczeńska	nr 2 dz. nr 295/2	dawna szkoła	Gmina Baranów
9	Łęka Mroczeńska	nr 2 dz. nr 295/2	szkoła, ob. budynek mieszkalny	Gmina Baranów
10	Łęka Mroczeńska	nr 55A dz. nr 230	szkoła podstawowa	Gmina Baranów
11	Mroczeń	nr 95 dz. nr 267/3	szkoła, ob. przedszkole	Gmina Baranów
12	Mroczeń	nr 140 dz. nr 668/2	pałac, ob. szkoła podstawowa w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym	Gmina Baranów
13	Mroczeń	nr 140 dz. nr 668/2	kurnik, ob. zaplecze sali gimnastycznej w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym	Gmina Baranów
14	Mroczeń	nr 140 dz. nr 668/2	park pałacowy w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym	Gmina Baranów
15	Mroczeń	dz. nr 668/2	resztki bramy na dziedzińcu w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym	Gmina Baranów
16	Mroczeń	nr 194 dz. nr 668/2	gorzelnia w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym	Gmina Baranów
17	Słupia p/Kępem	ul. Szkolna 5 dz. nr 1242/2	szkoła	Gmina Baranów
18	Nowy Mroczeń	dz. nr 375	cmentarz parafialny	Parafia w Baranowie
19	Żurawiniec Folwark	nr 10 dz. nr 111/5	dwór w zespole dworsko - folwarcznym	Gmina Baranów

W miarę możliwości gmina Baranów jako właściciel w/w zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

W latach 2016 - 2017 na zabytki w gminie Baranów przeznaczono **147 189,03 zł**, w tym z budżetu gminy **87189,03 zł**.

Niezwykle istotne jest, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2019 - 2022 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac).

Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Baranowie;
16. Gminny program opieki nad zabytkami gminy Baranów na lata 2015 - 2018
17. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie WKZ o. Kalisz;
18. Drewniane kościoły w Wielkopolsce - koncepcja - Piotr Maluśkiewicz - Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury - Poznań 2003;
19. Wielkopolskie Kościoły Drewniane, Patria Polonorum, Księgarnia Świętego Wojciecha, 2001, Ryszard Brykowski i Grażyna Ruszczyk;
20. Janiszewski, J. (oprac. na podstawie różnych źródeł), Powiat kępiński; z mapką powiatu, 1928 r.;
21. Wspomnienia o Baranowie n/Wieprzem Dr. Heleny Sikorskiej-Karyory z lat 1909 - 1910. Opracowanie mgr Jana Henryka Litwinka, pracownika Biblioteki PAN we Wrocławiu z roku 1970;
22. https://www.wrotawielkopolski.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=98&Itemid=68 (data dostępu 26.10.2018 r.);
23. www.baranow.pl;
24. www.stat.gov.pl/gus;
25. www.isap.sejm.gov.pl;

12. Spis tabel, rysunków i zdjęć

1. Rys. nr 1. Wyznaczony obszar rewitalizacji, źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Baranów na lata 2017 - 2023;
2. Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Baranów;
3. Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków gminy Baranów;
4. Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Baranów;
5. Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie Baranów;
6. Tabela nr 5. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Baranów;
7. Tabela nr 6. Podział stanowisk archeologicznych ze względu na funkcję;
8. Tabela nr 7. Analiza SWOT;
9. Tabela nr 8. Zadania w ramach Priorytetu I;
10. Tabela nr 9. Zadania w ramach Priorytetu II;
11. Tabela nr 10. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących własność gminy Baranów;
12. Zdjęcie nr 1, 2. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca i św. Andrzeja w Baranowie, ul. Kościelna 1;
13. Zdjęcia nr 3, 4. Kościół parafialny pw. św. Marcina w Donaborowie;
14. Zdjęcia nr 5, 6. Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Grębaninie;
15. Zdjęcia nr 7, 8. Pałac Mańkowskich, ob. szpital, oddział leczniczo - rehabilitacyjno w Grębaninie nr 97;
16. Zdjęcia nr 9, 10. Pałac w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym, ob. szkoła podstawowa i gimnazjum w Mroczeniu nr 140;
17. Zdjęcia nr 11, 12. Pałac w zespole pałacowo - parkowo - folwarcznym w Słupi pod Kępem, ul Katowicka 14;
18. Zdjęcie nr 13. Dwór w zespole dworsko - folwarcznym w Żurawieńcu nr 10;
19. Zdjęcie nr 14. Dom tzw. „Czerwona Willa” w Grębaninie nr 50.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY

Marian Kremer

Uzasadnienie
UCHWAŁY NR VIII/60/2019
RADY GMINY W BARANOWIE
z dnia 21 maja 2019 roku

Gmina, zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zakresie zadań własnych realizuje zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt. 9). Z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami wynika obowiązek sporządzenia przez gminę GPOnZ. Zgodnie z art. 87 ust. 2 Program ten ma na celu w szczególności:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnienia uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatywę sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

GPOnZ przyjmuje Rada Gminy Baranów, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 87 ust. 3). Ogłaszany jest on w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87 ust. 4). Z realizacji GPOnZ Wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy (art. 87 ust. 5). Finansowanie realizacji GPOnZ może odbywać się z różnych źródeł: publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych - powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne) oraz ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.). Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania GPOnZ.

Wypełniając obowiązek wynikający ze stosownych przepisów, uzasadnione jest podjęcie niniejszej uchwały.

WÓJT
Bogumiła Lewandowska-Siwek